

Київський національний торговельно-економічний університет

Кафедра банківської справи

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

Розвиток системи гарантування вкладів в Україні

Студентки 2 курсу 7м групи
спеціальності 072 «Фінанси,
банківська справа та страхування»
спеціалізації «Банківська справа»

Федас Тятяна
Миколаївна

Науковий керівник
канд. екон. наук

Калита Оксана
Василівна

Гарант освітньої програми
д-р екон. наук,
професор

Шульга Наталія
Петрівна

Київ – 2019

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ФОНДУ ГАРАНТУВАННЯ ВКЛАДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ	6
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ВКЛАДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ	15
2.1. Аналіз джерел формування вкладів фізичних осіб в Україні	15
2.2. Аналіз напрямів формування вкладів фізичних осіб в Україні	24
РОЗДІЛ 3. РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ФОРМУВАННЯ ФОНДУ ГАРАНТУВАННЯ ВКЛАДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ	34
3.1. Європейська директива формування системи гарантування вкладів фізичних осіб	34
3.2. Імплементация в Україні елементів міжнародного досвіду формування системи гарантування вкладів	41
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	52
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	56
ДОДАТКИ	60

ВСТУП

Актуальність дослідження. Функціонування системи гарантування вкладів має значний вплив на стійкість фінансової системи, її здатність нейтралізувати шоки та/або наслідки криз передусім шляхом запобігання паніці вкладників та швидкого виведення з ринку неплатоспроможних фінансових установ. У системі гарантування вкладів в Україні нині відбуваються перетворення, зумовлені як уроками кризи, так і рухом до європейських стандартів. Важливо, щоб у результаті трансформації система гарантування вкладів набувала рис, які сприятимуть стабільності фінансової системи держави.

Дослідженням питання функціонування ефективної системи гарантування вкладів присвячені роботи таких вітчизняних та зарубіжних науковців, як Вовчак О. Д. [5], Копелюк О.І. [8], Огієнко В., Кожель Н. [9], С. Панчишин, М. Савлук [13], Т. С. Смовженко [22], Черкашина К.Ф. [25], Саєнко В. [19], Ходак Є. С. [23], Билінська О. Б. [3], Алексійчук К. [2], Заславська О. І. [6], Волосович С. [4], Чеховський Д. Б. [26], Артем'єва Ю. А. [1], Серпенінова Ю. С. [20], Засядько О.О., Михайлюк Р.В. [7]. Незважаючи на велику кількість існуючих робіт проблеми розвитку державної системи гарантування вкладів залишаються актуальними і потребують подальшого дослідження.

Метою випускної кваліфікаційної роботи є розкриття теоретичних засад, розробка методичних підходів та практичних рекомендацій щодо розвитку системи гарантування вкладів.

Для досягнення мети в роботі поставлені і вирішені наступні **завдання**:

- розкрити теоретичні основи формування фонду гарантування вкладів фізичних осіб;
- здійснити аналіз джерел формування вкладів фізичних осіб в Україні;
- провести аналіз напрямів формування вкладів фізичних осіб в Україні;
- дослідити Європейську директиву формування системи гарантування вкладів фізичних осіб;
- запропонувати імплементацію в Україні елементів міжнародного досвіду формування системи гарантування вкладів.

Об'єкт дослідження є процес гарантування вкладів фізичних осіб за рахунок коштів фонду, а **предметом дослідження** - формування фонду гарантування вкладів фізичних осіб.

Методи дослідження. Теоретико-методологічну основу дослідження становлять наукові праці та нормативні-правові документи НБУ та Фонду гарантування вкладів фізичних осіб з питань гарантування вкладів фізичних осіб. В основу дослідження покладено загальнонаукові та спеціальні методи пізнання: абстрактно-логічний – для аналізу фахової літератури, теоретичного узагальнення й формування висновків щодо сутності захисту інтересів вкладів – фізичних осіб та виділення етапів становлення гарантування вкладів фізичних осіб; декомпозиції – для розкриття мети дослідження та постановки завдань; методи аналізу та синтезу – для дослідження надходжень та витрат Фонду гарантування вкладів фізичних осіб.

Інформаційну базу дослідження склали наукові праці зарубіжних та вітчизняних вчених з даної проблематики, основні положення законів України, указів Президента України, постанов Верховної Ради та Кабінету Міністрів України, дані Державного комітету статистики України, аналітичні огляди та звіти Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, монографічні дослідження та статті вітчизняних і зарубіжних авторів, власні спостереження автора.

Практичне значення одержаних результатів. Отримані результати можуть бути використані для удосконалення системи гарантування вкладів фізичних осіб в Україні.

Особистий внесок магістра. Випускна кваліфікаційна робота є самостійним завершеним дослідженням автора.

Апробація результатів дослідження. Результати наукового дослідження стали основою для доповіді на науковій конференції «Теорія та практика управління розвитком економіки» (м. Київ, 10 жовтня 2019 р.) на тему «Еволюція системи гарантування вкладів в Україні».

Публікації. За результатами виконання випускної кваліфікаційної роботи опубліковано 1 статтю: «Теоретичні основи формування Фонду гарантування

вкладів фізичних осіб» // Управління діяльністю фінансових установ: зміни стереотипів: зб. наук. ст. студ. заочної форми навчання / відп. ред. Н.П. Шульга. – К.: Київ. нац. торг. - екон. ун-т, 2019. – 308 с. (С.271-276).

Обсяг та структура роботи. Робота складається з 3 розділів, вступу, висновків, списку використаних джерел та додатків. Обсяг роботи складає 59 сторінок. В роботі представлено 2 таблиці, 6 рисунків, 7 додатків та використано 35 наукових джерел.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ФОНДУ ГАРАНТУВАННЯ ВКЛАДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ

На сьогодні система захисту банківських вкладів існує у більшості країнах світу і являється складовою частиною банківської системи.

Як свідчить зарубіжний досвід, становлення системи страхування депозитів почалося з прийняття США в 1933 році закону Гласса-Стигала. Згідно з цим законом було створено Федеральну корпорацію із страхування депозитів. У подальшому, після криз ліквідності банків, що спричиняли значні фінансові збитки для економіки, близько 70 країн світу ввели системи гарантування вкладів [4].

Особливо варто підкреслити використовувану термінологію щодо захисту вкладів – «гарантування» і «страхування». У деяких країнах визнано, що термін «страхування» є занадто вузьким і формальним (підпорядкований встановленим критеріям і умовам страхування).

Система страхування вкладів – це заходи, які спрямовуються на захист вкладів та в подальшому є гарантією повернення вкладів у разі банкрутства банку частково або в повному обсязі.

Захистити інтереси вкладників можна не тільки шляхом формального страхування, але і шляхом державного гарантування повернення вкладів (за якого ініціатива, критерії та умови гарантування вкладів залежать від політичного рішення влади). Наприклад, у Великій Британії законодавчо був застосований термін «захист», а фінансовий орган, що забезпечує захист вкладів, називається «Фонд захисту вкладів». У документах Європейського союзу на цю тему (зокрема, в директиві Європейського парламенту від 30.05.1994 р. про системи гарантування вкладів) використовується термін «гарантування». У Німеччині вживається слово «sicherung», що перекладається як «гарантування» або «забезпечення». У Сполучених Штатах Америки з самого початку здійснення державних заходів щодо захисту вкладників (з 1933 року) був

прийнятий термін «страхування», оскільки введена система мала багато формальних елементів, перенесених зі страхової сфери (формування страхового фонду, настання страхового випадку тощо). З того часу термінологія не змінювалася, хоча набір заходів, що застосовуються Федеральною корпорацією зі страхування депозитів, не вичерпується винятково виплатою страхових відшкодувань. В Україні прийнятним виявилось застосування механізму гарантування [3].

Система гарантування вкладів фізичних осіб - це система спеціально встановлених та нормативно закріплених на рівні держави умов діяльності уповноважених суб'єктів із забезпечення повернення депозитних коштів фізичних осіб на умовах платності, строковості та правочину щодо гарантування, оформленого у письмовій формі. Згідно чинного українського законодавства, система гарантування вкладів фізичних осіб - це сукупність відносин, що виникають у зв'язку зі створенням і функціонуванням Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, виведенням неплатоспроможних банків з ринку та їхньою ліквідацією [18].

Для кращого розуміння сутності, розглянемо тлумачення поняття «система гарантування вкладів», які наведені в *дод. А*.

Отже, відображенні сутності системи гарантування вкладів у судженнях вчених-економістів дає можливість узагальнити подані точки зору прийти до висновку, що система гарантування вкладів – це комплекс заходів, сукупність правових норм та органів, які регулюють виконання цих норм щодо захисту прав вкладників та відшкодування гарантованого розміру вкладу.

У кожній країні система гарантування вкладів має свої особливості, які визначаються структурою банківської системи, чинним банківським законодавством, системою банківського регулювання та нагляду тощо.

Наявність різних підходів до класифікації систем гарантування вкладів обумовлює потребу їх узагальнення систематизації в єдину систему з виокремленням класифікаційних ознак для різних видів. Схематично запропонована класифікація видів систем гарантування вкладів (*дод. Б*) [8, 22].

На основі систематизації існуючих підходів до класифікації систем гарантування вкладів можна визначити місце вітчизняної системи гарантування у загальній класифікації представлений у *дод. В*.

Україна стала однією з перших країн пострадянського табору, яка запровадила систему страхування вкладів. В Україні Фонд гарантування вкладів фізичних осіб був створений у вересні 1998 р., підґрунтям для цієї події став Указ Президента «Про заходи щодо захисту прав фізичних осіб – вкладників комерційних банків», яким затвердив Положення про порядок створення Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, формування та використання його коштів [15].

Структуру системи гарантування вкладів фізичних осіб в Україні наведено на рис. 1.1.

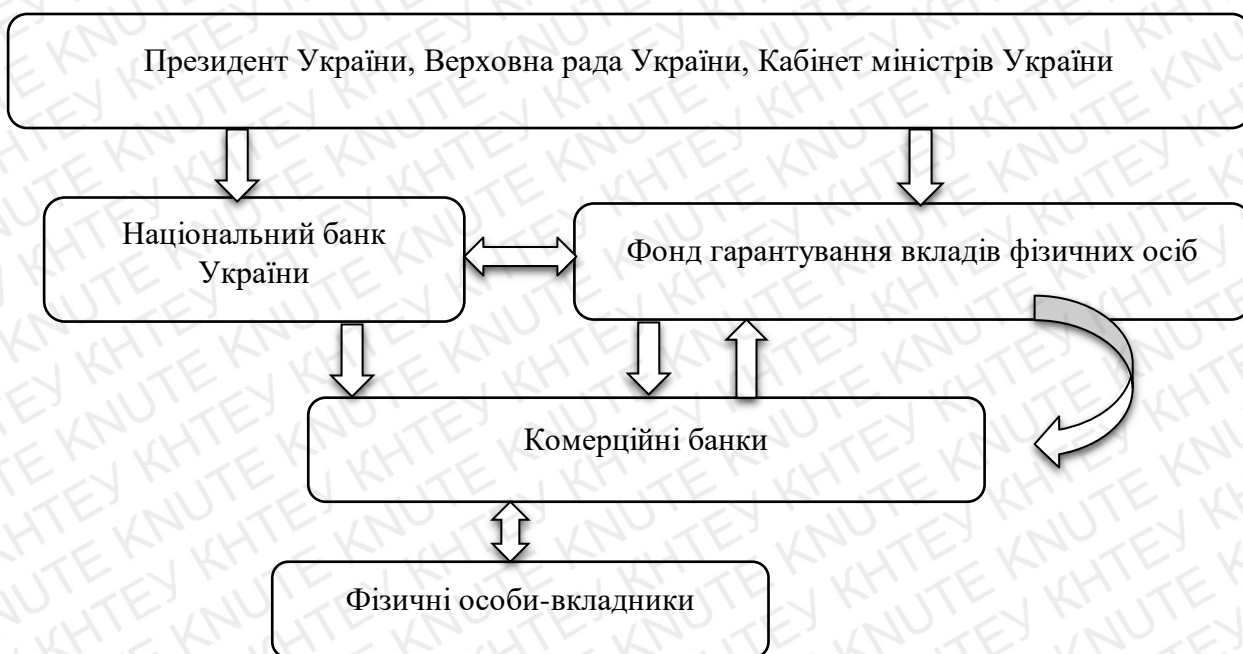

Рис. 1.1 Структура системи гарантування вкладів фізичних осіб [6]

Характеризуючи суб'єктний склад вітчизняної системи гарантування банківських вкладів, слід вказати на основну роль Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, а також обов'язкову участь у системі комерційних банків. Державні установи та інституції здійснюють регуляторний вплив на діяльність Фонду, визначаючи, зокрема, обсяги та структуру його ресурсного

забезпечення [6].

Створення в Україні ФГВФО було зумовлено необхідністю: створення умов, які б стимулювали громадян тримати готівку на рахунках банківських установ; збільшення кредитних ресурсів банківської системи шляхом залучення заощаджень населення; захисту інтересів найчисленнішої частини вкладників у разі неплатоспроможності чи банкрутства через виплату відшкодування за рахунок коштів Фонду; забезпечення прозорості системи захисту вкладів; підвищення ефективності нагляду за фінансовим станом банків [21].

Провівши аналіз літературних досліджень ми виділили етапи розвитку системи гарантування вкладів в Україні:

1. 1991 – 1997 рр. – відсутність системи гарантування вкладів фізичних осіб. Основним нормативно-правовим документом був Законом України «Про банки і банківську діяльність» надається лише закладами в Ощадному банку України. На законодавчому рівні встановлюється можливість створення міжбанківського фонду страхування депозитів;

2. 1998 – 2006 рр. – етап становлення та формування основних засад функціонування системи гарантування вкладів фізичних осіб. У результаті співпраці уряду, НБУ, Світового банку, а також Асоціації українських банків було започатковано механізм захисту майнових інтересів вкладників. У 1998 році було створено Фонд гарантування вкладів фізичних осіб і прийняття Указу Президента України «Про заходи щодо захисту прав фізичних осіб - вкладників комерційних банків України» основна мета якого - захист населення від втрати заощаджень, банківської системи України від фінансової кризи та забезпечення її стабільності і стійкості, сприяння мобілізації коштів, що важливо для накопичення ресурсів для здійснення реальних інвестицій в економіку України [15].

У 2000 році прийнято Закону України «Про банки і банківську діяльність», який функціонує до сьогодні. Цим законодавчим актом було чітко визначено поняття «банк», «вклад (депозит)» та «кредитор банку», які мають пряме відношення до функціонування системи гарантування депозитів.

Відповідно до даного Закону було прописано ліквідацію банків та черговість задоволення вимог кредиторів у разі його неплатоспроможності [14].

20 вересня 2001 р. прийняття Закону України «Про Фонд гарантування вкладів фізичних осіб», який разом із попереднім законом надав поштовх для посилення довіри до банків та активного розвитку вітчизняної банківської системи, визначилися своєрідні засади функціонування Фонду, порядок відшкодування вкладів учасників банків (тимчасових учасників) Фонду у разі відкликання банківської ліцензії та їх ліквідації, крім того врегулювались відносини між Фондом, Кабінетом Міністрів України та Національним банком України. Ще одним нововведенням відповідно до цього Закону було зобов'язання банків подавати інформацію про обсяги, порядок відшкодування та види вкладів, що підлягають гарантуванню Фондом. У свою чергу ФГВФО отримав право застосування заходів впливу до банку та відкликання банківської ліцензії. Цей Закон значно розширив повноваження Фонду, особливо у частині моніторингу за діяльністю банків [18].

3. 2007 – 2009 рр. – період кризи. Іпотечна криза знайшла своє відображення як у банківській системі, так і в економіці нашої держави загалом.

Усе це спричинило нездатність банківських установ виконати взяті на себе зобов'язання за депозитними операціями, що викликало паніку серед вкладників (нормальне явище у кризовому періоді) та завдало суттєвих збитків банкам. Через масову втрату вкладників відбувається банкрутство та ліквідація банків. Власники та працівники проводили неефективну депозитну політику, яка спричинила відплив коштів фізичних осіб із банківських установ.

У 2008 році прийнято Законом України «Про першочергові заходи щодо запобігання негативним наслідкам фінансової кризи та про внесення змін до деяких законодавчих актів України» відповідно до якого підвищено розмір гарантованої суми відшкодування втричі до 150 тис. грн., та як наслідок, виникла необхідність збільшення фінансових ресурсів Фонду, які б забезпечували виплати в повному обсязі. Зважаючи на фінансову кризу і на неможливість підвищення розміру зборів з банків, у жовтні 2008 року Верховна Рада України

інші джерела поповнення ресурсів Фонду – щорічні внески НБУ у розмірі 25% від перевищення кошторисних доходів над кошторисними витратами, але не менше за 1 млрд. грн. Крім того, було передбачено можливість отримання Фондом кредитів від НБУ під облікову ставку [17].

4. 2010 – 2013 рр. – посткризовий період. На кінець 2010 р. Фондом було накопичено близько 3 млрд. грн. Проте ця сума є надзвичайно малою, адже не покриває усіх вкладів у разі банкрутства хоча б одного системного банку. В разі недостатності коштів Фонду гарантування вкладів фізичних осіб для виконання ним у повному обсязі своїх зобов'язань перед вкладниками передбачено сплату банками до нього спеціальних зборів, максимальний розмір яких не повинен перевищувати розміру щорічного регулярного збору. Втрата чинності Закону України «Про фонд гарантування вкладів фізичних осіб», новий мандат: «мінімізатор ризиків», розширення повноваження ФГВФО: виведення з ринку банків, віднесених НБУ до категорії неплатоспроможних; виведення першого банку: АТ «Ерде Банк». До 2012 року національна система гарантування вкладів працювала за принципом «виплатної каси», фактично всі функції ФГВФО зводились до забезпечення достатності фінансових ресурсів для виплат гарантованої суми відшкодувань та організації таких виплат. Складна післякризова ситуація, погіршення ліквідності вітчизняних банків, зменшення довіри населення до банківської системи обумовили потребу реформування національної системи гарантування вкладів. У зв'язку з цим було прийнято Закон України від 23 лютого 2012 року № 4452-VI «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб», який набув чинності 22 вересня 2012 року. Даним Законом розширено повноваження та функції Фонду, зокрема в частині щодо виведення неплатоспроможних банків з ринку шляхом здійснення тимчасової адміністрації та ліквідації неплатоспроможних банків. Позитивним зрушенням є скорочення терміну початку виплат коштів вкладникам у випадку прийняття рішення про відкликання банківської ліцензії та ліквідацію банків з двох місяців до 7 днів. Чинним законодавством встановлено розмір відшкодування 200 000 грн з урахуванням відсотків. Відповідно до Закону участь банків у ФГВФО є

обов'язковою (крім АТ «Ощадбанк» та АТ «РОДОВІД БАНК») [7].

5. 2014 – 2017 рр. – набуває чинності Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення системи гарантування вкладів фізичних осіб та виведення неплатоспроможних банків із ринку» відповідно до якого підвищується прозорість процедури виведення з ринку неплатоспроможних банків і збільшує повноваження ФГВФО як тимчасового адміністратора, так і ліквідатора. ФГВФО має право проводити моніторинг стану бази даних вкладників та банківських операцій банку ще на стадії проблемності. Визначається процедура продажу активів банків, що ліквідуються [18].

6. 2018 р. – теперішній час – запроваджено повноцінну та справедливу систему диференційованих зборів до ФГВФО, що базується на оцінці ризиків з урахуванням активів, зазначених у балансі, а також показників ризиків, зокрема достатності капіталу, якості активів і ліквідності; відкрито: реєстр активів неплатоспроможних банків та віртуальна кімната даних; відновлення порушених прав вкладників за результатами розгляду звернень; моніторинг дотримання банками встановлених вимог ФГВФО щодо розкриття інформації для вкладників у приміщеннях та сайтах банків, договорах; моніторинг нових банківських продуктів банків; забезпечення дотримання банками-агентами прав вкладників при виплаті коштів за вкладами; взаємодія з об'єднаннями та ініціативними групами вкладників неплатоспроможних банків; Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони; зобов'язання імплементувати до кінця 2019 року: Директиву 2014/49/ЄС; Директиву 2001/24/ЄС; Директиву 2014/59/ЄС.

Система гарантування вкладів базується на наступних принципах (рис. 1.2).

Із метою забезпечення функціонування системи гарантування вкладів фізичних осіб та виведення неплатоспроможних банків із ринку Фонд гарантування вкладів здійснює акумуляцію фінансових ресурсів. Основні джерела фінансових ресурсів Фонду гарантування вкладів фізичних осіб

формується за рахунок: початкових зборів з учасників Фонду; регулярних зборів з учасників Фонду; спеціального збору до Фонду; доходів, одержаних від інвестування коштів Фонду в державні цінні папери України; кошти, залучені Фондом шляхом розміщення облігацій та/або видачі векселів Фонду; кредитів, залучених від Національного банку України тощо [18].

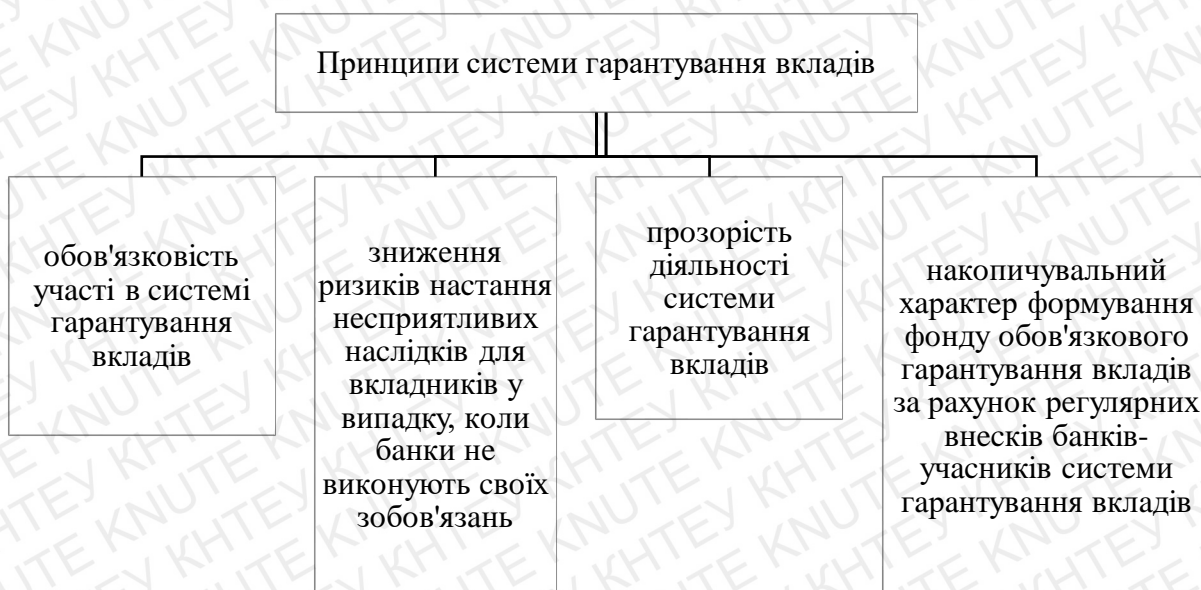

Рис. 1.2. Принципи формування системи гарантування вкладів фізичних осіб*

*Примітка: складено автором за джерелом [18]

Нормативно-правові акти, на підставі яких реалізується регуляторна діяльність Фонду, можна систематизувати за такими основними напрямками: стягнення зборів, організаційно-управлінські заходи, підготовка звітності, інформування, відшкодування вкладів (дод. Г).

Формування ефективної банківської системи в Україні, здатної відповідати потребам суспільства щодо захисту вкладів фізичних осіб, неможливе без вивчення проблем діяльності Фонду, адже діяльність із розміщення коштів в банках є ризикованою.

Прийняття Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» у 2012 році суттєво наблизило вітчизняну систему гарантування вкладів до світових стандартів ефективності гарантування депозитів. Проаналізувавши

основні етапи розвитку системи гарантування в Україні, дійшли висновку, що система гарантування вкладів фізичних осіб поетапно вдосконалювалася, розширились повноваження Фонду, підвищилась якість інституційних та організаційних засад функціонування системи гарантування вкладів, розширення гарантій Фонду на вклади фізичних осіб-підприємців.

Отже, існуюча система гарантування вкладів фізичних осіб поетапно вдосконалювалася з урахуванням: врегулювання відносин між Фондом та НБУ; підвищення захисту прав і законних інтересів вкладників банків; посилення юридичної відповідальності, пов'язаних із банком осіб; врегулювання дискусійних питань виведення неплатоспроможних банків з ринку (розширення повноважень Фонду, скорочення періоду виведення неплатоспроможних банків з ринку та пришвидшення настання строку здійснення відшкодувань за вкладками, розширення кола механізмів здійснення ліквідації банків тощо); закріплення за Фондом повноважень щодо отримання цільового державного фінансування; розширення кола інструментів залучення коштів Фондом; розширення гарантій Фонду на вклади фізичних осіб-підприємців.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ВКЛАДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ

2.1. Аналіз джерел формування вкладів фізичних осіб в Україні

Надзвичайно важливу роль у національній економіці відіграють заощадження громадян у вигляді депозитних вкладів. Інвестування коштів у банківські продукти підвищує ліквідність банків, що дозволяє їм кредитувати економічно-стратегічні об'єкти, підприємства та певні галузі промисловості у довгостроковій перспективі. Підвищення ефективності системи страхування банківських депозитів, яка б сприяла посиленню довіри до фінансових установ, має стати пріоритетним завданням для країни.

Проаналізуємо динаміки та структури депозитних портфелів банків України в 2012-2018 роки (дод. Д).

Після кризи з 2012 року спостерігається тенденція до зростання депозитного портфеля банків України і це свідчить про відновлення довіри до банківської системи (див. дод. Д).

Протягом 2014–2015 років частка строкових депозитів зменшувалась, що було викликано нестабільністю та збільшенням темпів інфляції, але протягом 2016 р. збільшилась на 4,3 %, порівняно з показником попереднього року.

На початок 2018 року загальний обсяг депозитів у банківській системі склав 849,9 млрд. грн., при цьому він зріс за досліджуваний період на 445117 млн. грн. або на 110,0%, або більш ніж в два рази. Протягом 2013-2016 років більша частина коштів припадала на депозити фізичних осіб, хоча за 2017 і на початок 2018 року питома вага депозитів фізичних осіб скоротилася, а юридичних – збільшилася і склала 50,3% і 49,7% проти 52,4% та 47,6% відповідно за 2017 рік.

Динаміка обсягів депозитних ресурсів банківських установ України наведена на рис. 2.1.

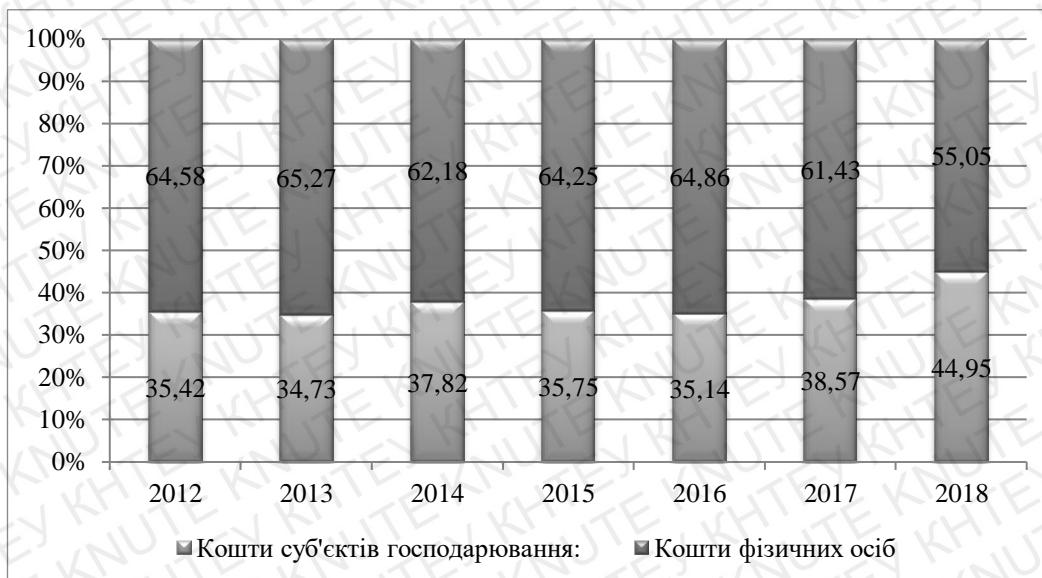

Рис. 2.1. Динаміка та структура депозитного портфелю банків України за джерелами залучення коштів у 2012-2018 рр., % [12]

В структурі депозитного портфелю переважають кошти фізичних осіб (див. рис. 2.1). Лише у 2018 році депозити юридичних осіб почали збільшуватися, що є позитивною тенденцією. Депозити фізичних осіб – з одного боку одне з найбільш важливих джерел формування ресурсної бази банків, тому що такі ресурси є значними за обсягом, але з іншого боку, законодавством визначено обов'язкове повернення цих коштів на першу вимогу вкладника, що загострює ситуацію в кризові періоди. Тому внески населення можуть бути віднесені до нестійких за строками зберігання пасивів. Значна частка таких коштів у зобов'язаннях банків збільшує ризики неплатоспроможності при настанні кризових явищ в економіці. Як бачимо, обсяг коштів, розміщених на банківських депозитах, незважаючи на складну економіко-політичну ситуацію, збільшується.

Об'єктом гарантування виступають вклади фізичних осіб у національній та іноземній валютах, зокрема, нараховані проценти, розміщені на рахунках у банку учасникові Фонду чи залучені ним у формі емітованих ощадних сертифікатів.

Дослідимо розмір депозитних вкладів, річний темп приросту, кількість

вкладників та середній розмір вкладу за період 2015-2018 рр. (рис. 2.2).

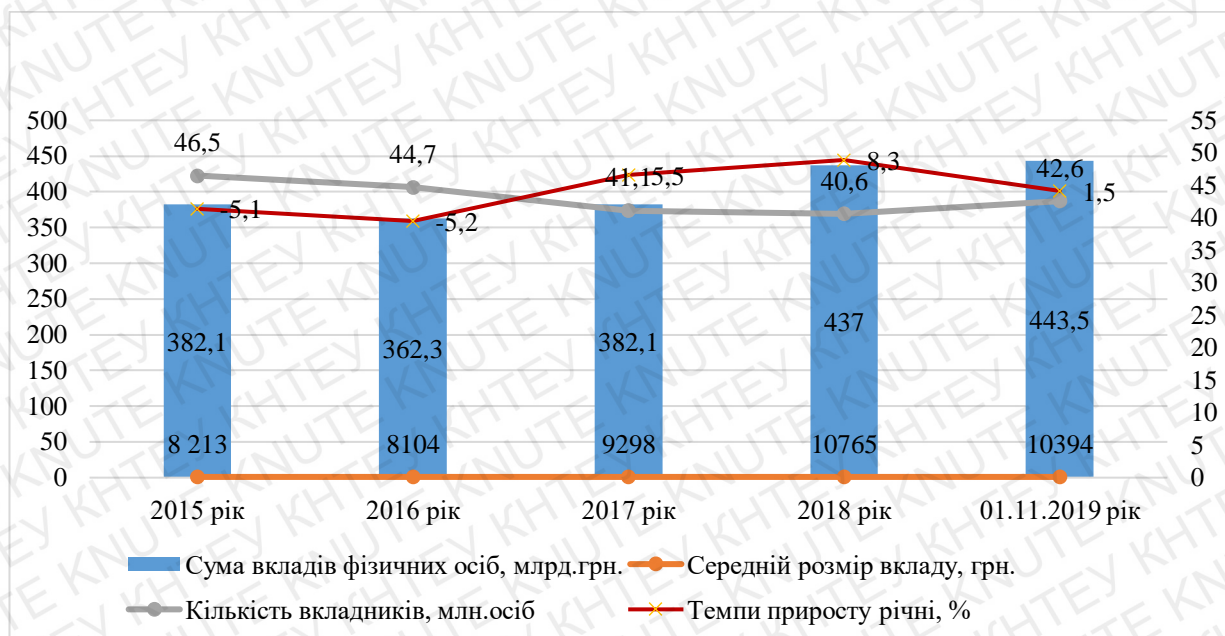

Рис. 2.2. Динаміка суми вкладів в учасниках Фонду протягом 2015-2019** рр.*

*Примітка: розраховано та побудовано автором за джерелом [12]

** станом на 01.11.2019 р.(через відсутність даних на кінець року)

Річна динаміка суми вкладів в 2014 р. (-20,5 млрд. грн або 5,1%) та 2015 р. (-19,8 млрд. грн або 5,2%) - майже однакова. Зменшення вкладів населення було пов'язане із ліквідацією банків, високим рівнем недовіри до банківської системи, зростаючою інфляцією та погіршенням соціального становища в країні. Невисокі темпи скорочення суми вкладів в 2014-2015 роках пов'язані із девальвацією гривні (в 2 та в півтора рази відповідно). У доларовому еквіваленті зменшення валютних вкладів в обох роках також майже однакове (на 40,3 та на 38,1% відповідно). Протягом 2017 року загальна сума вкладів зросла на 31,6 млрд. грн або на 8,3% завдяки приросту вкладів в національній валюті на 33,8 млрд. грн або на 19,9% (в порівнянні з 2016 зросли як обсяги так і темпи росту), в той час як рівень зменшення вкладів в іноземній валюті в гривневому еквіваленті становить «-»2,2 млрд. грн або «-»1,0%, в доларовому еквіваленті вклади в іноземній валюті продовжили зменшуватись («-»0,3 млрд доларів США або «-»4,1% до 7,48 млрд доларів США), спостерігається незначне скорочення темпів їх падіння в порівнянні з 2016 роком [12].

У 2018 році продовжилось значне зростання загальної суми вкладів фізичних осіб, яке за рік становило 24,6 млрд. грн або 5,9%, що відбулось за рахунок значного приросту вкладів в національній валюті на 33,0 млрд. грн або на 16,2% (з 2016 зберігається високий темп приросту), в той час як рівень зменшення вкладів в іноземній валюті в гривневому еквіваленті становить -8,4 млрд. грн. або -4,0%, в доларовому еквіваленті вклади в іноземній валюті продовжили зменшуватись (-0,2 млрд доларів США або -2,7% до 7,28 млрд. доларів США), спостерігається скорочення темпів їх падіння в порівнянні з 2017 роком. Загальна сума вкладів в банках з державною часткою складає 238,0 млрд. грн або 54,3% до загальної суми вкладів по Фонду [12].

Чисельність вкладників – за 2018 рік збільшилась на 274,4 тис. осіб або на 0,7% до 40,6 млн осіб (див рис.2.2). Для порівняння за 2017 рік зменшення чисельності вкладників склало 150,1 тис. особи або 0,4%. Загальна кількість вкладників в банках з державною часткою складає 23,5млн. осіб або 57,8% від загальної чисельності по Фонду [12].

Середній розмір вкладу за 2018 рік зріс на 672,5 грн до 10 776,36 грн. Середній розмір вкладу по гарантованих Фондом вкладах (понад 10 грн) за 2018 рік зріс на 734,6 грн до 17 269,76 грн [12].

У випадку неплатоспроможності банківської установи він відшкодовує кошти вкладникам у встановленому граничному розмірі (200000 грн). Для виконання цього завдання Фонд акумулює фінансові ресурси, які можуть бути використані за напрямками, передбаченими Законом «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» [18].

У відповідності до статті 19 Закону «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» формування фінансових ресурсів Фонду протягом 2018 року відбувалось з наступних джерел (дод. Е) [18].

Однією з найбільш проблем, яка набула резонансного обговорення, є розмір фінансових ресурсів та наповнення грошової корзини ФГВФО. Протягом 2015–2018 рр. Національним банком було віднесено до категорії неплатоспроможних 90 банків [11]. Усі вони були учасниками Фонду і по них

застосовувалася схема виплат гарантованої суми відшкодування.

Однак чистих грошових коштів, сформованих із початкових зборів (у 2016–2018 рр. на ринку не появлялося нових банків), регулярного збору (який у середньому в 2015–2017 рр. становив лише 8% від усіх джерел) та доходу від інвестування у державні цінні папери (у середньому 3%), не вистарчило Фонду для розрахунку із вкладниками. Як результат, він був вимушений залучити додаткові джерела у вигляді позики від державних органів [18].

З метою забезпечення функціонування системи гарантування вкладів фізичних осіб та виведення неплатоспроможних банків з ринку Фонду 2018 році продовжував здійснювати акумуляцію фінансових ресурсів. Станом на 1 січня 2019 року кошти Фонду склалися з: коштів на рахунках в НБУ –7082,2 млн. грн.; коштів в державних цінних паперах у сумі 7257,0 млн. грн. (табл. Ж.1 Дод. Ж).

У 2015 році продовжував здійснювати акумуляцію фінансових ресурсів. Станом на 01 січня 2016 року грошові кошти Фонду склали 8343,5 млн. грн, інвестиції в державні цінні папери – 5740,9 млн. грн. У зв'язку з виникненням дефіциту ліквідності, Фонд у 2015 році з метою здійснення виплат коштів вкладникам неплатоспроможних банків залучав додаткові джерела фінансування, а саме: кредит від Національного банку України у сумі 9,95 млрд грн під 14 відсотків річних з датою погашення у 2016-2017 роках (погашено достроково в кінці року за рахунок продажу ОВДП, що були у заставі); кредитів Кабінету Міністрів України за рахунок Державного бюджету України 2015 року у формі облігацій внутрішньої державної позики у сумі 41,5 млрд грн зі строком погашення в 2025-2028 роках з доходністю 10,86-11,97 відсотків річних, в обмін на векселі Фонду з такими ж строками та доходністю [12].

З метою забезпечення функціонування системи гарантування вкладів фізичних осіб та виведення неплатоспроможних банків з ринку Фонд у 2016 році продовжував здійснювати акумуляцію фінансових ресурсів. Станом на 01 січня 2017 року кошти Фонду склалися з: коштів на рахунках в НБУ – 2309,8 млн. грн; коштів у державних цінних паперах, що були отримані в 2016 році в якості

кредиту держави в сумі 7941,0 млн. грн; інвестицій в державні цінні папери, які знаходяться в заставі під кредити Національного банку України в сумі 5065,1 млн. грн. Формування фінансових ресурсів Фонду протягом 2016 року відбувалось у відповідності до статті 19 Закону з таких джерел: початкові та регулярні збори з учасників Фонду; доходи від інвестування коштів Фонду в державні цінні папери; доходи у вигляді процентів, нарахованих за залишками коштів на розрахункових рахунках Фонду, відкритих у Національному банку України; кредити залучені від Національного банку України; продаж ОВДП (отриманих з Державного бюджету України в якості кредиту); кошти отримані від виконання заходів, передбачених планом врегулювання; інші джерела, не заборонені законодавством України [12].

У зв'язку з прогнозом виникненням дефіциту ліквідності на початку 2017 року, Фонд у 2016 році з метою здійснення виплат коштів вкладникам неплатоспроможних банків залучив додаткові джерела фінансування – кредит Кабінету Міністрів України за рахунок Державного бюджету України 2016 року у формі облігацій внутрішньої державної позики в сумі 7 941,0 млн. грн зі строком погашення в 2031 році з доходністю 9,99 відсотків річних, в обмін на векселі Фонду з такими ж строками та доходністю [12].

З метою забезпечення функціонування системи гарантування вкладів фізичних осіб та виведення неплатоспроможних банків з ринку Фонд у 2017 році продовжував здійснювати акумуляцію фінансових ресурсів. Станом на 01 січня 2018 року кошти Фонду склалися з: коштів на рахунках в Національному банку України – 3740,3 млн. грн; коштів в державних цінних паперах, що були отримані у 2016 році у якості кредиту держави у сумі 1 996,2 млн. грн (справедлива вартість); коштів в державних цінних паперах, що були отримані у 2016 році у якості кредиту держави, та які знаходяться у заставі під кредити Національного банку України у сумі 3 677,8 млн. грн (справедлива вартість); інвестицій в державні цінні папери, які знаходяться у заставі під кредити Національного банку України у сумі 5 280,4 млн. грн.

Станом на 1 січня 2019 року кошти Фонду склалися з: коштів на

рахунках в НБУ – 7082,2 млн. грн; коштів в державних цінних паперах у сумі 7257,0 млн. грн. У відповідності до статті 19 Закону «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» формування фінансових ресурсів Фонду протягом 2018 року відбувалось з наступних джерел:

- 1) початкові та регулярні збори з учасників Фонду;
- 2) доходи від інвестування коштів Фонду в державні цінні папери;
- 3) доходи у вигляді процентів, нарахованих за залишками коштів на рахунках Фонду, відкритих в Національному банку України;
- 4) кредити, залучені від Національного банку України;
- 5) продаж ОВДП, (отриманих з Державного бюджету України у якості кредиту);
- 6) кошти, отримані від виконання заходів, передбачених планом врегулювання;
- 7) інші джерела, не заборонені законодавством України [12].

Упродовж 2015-2018 рр. спостерігаємо збільшення таких фінансових ресурсів Фонду як: регулятивний збір на 17,7 млн. грн. або на 0,51%; доходів у вигляді процентів по залишкам коштів на розрахункових рахунках в НБУ на 100,2 млн. грн. або на 86,23%; фінансових ресурсів від погашення ОВДП на 3212,2 млн. грн. За 2015-2018 рр. загальний обсяг фінансових ресурсів Фонду зменшився на 60787 млн. грн. або на 83,01%, що сталося у зв'язку із скороченням таких складових фінансових ресурсів як: доходів від інвестування в державні цінні папери на 932,6 млн. грн. або на 45,21%; кредитів, залучених від НБУ на 9950 млн. грн. або на 100%; фінансових ресурсів від продажу ОВДП на 51767 млн. грн. або на 100%; коштів, отриманих від виконання заходів, передбачених планом врегулювання на 990,6 млн. грн. або на 19,18% та інших надходжень на 476,8 млн. грн. або на 95,11% [12].

Станом на 01.10.2019 р. було погашено кредиторських вимог Фонду на загальну суму 4033,5 млн. грн. Погашення здійснював 61 банк під управлінням Фонду гарантування. Перелік найбільших сум погашення кредиторських вимог Фонду банками у ліквідації наведено у *табл. Ж.2 дод. Ж.*

Станом на 01.10.2019 р. найбільшу суму в абсолютному виразі погасив ПАТ «БАНК «ФІНАНСИ ТА КРЕДИТ» 1067,5 млн. грн., що складає 26,5% загальної суми. На другому та третьому місцях розташувалися АТ «ДЕЛЬТА БАНК» та ПАТ «ПтБ» з сумами 810,5 млн. грн., або 20,1% загальної суми, та 430,1 млн. грн., або 10,7% загальної суми, відповідно. У таблиці 2.2. наведені дані 14 банків з питомою вагою погашення 1,0% та вище. Решта 47 банків погасили кредиторські вимоги Фонду на суму 347,0 млн. грн., що становить 8,6% загальної суми [12].

Надходження від погашення кредиторських вимог Фонду помісячно протягом звітного року наведено на рис. 2.3.

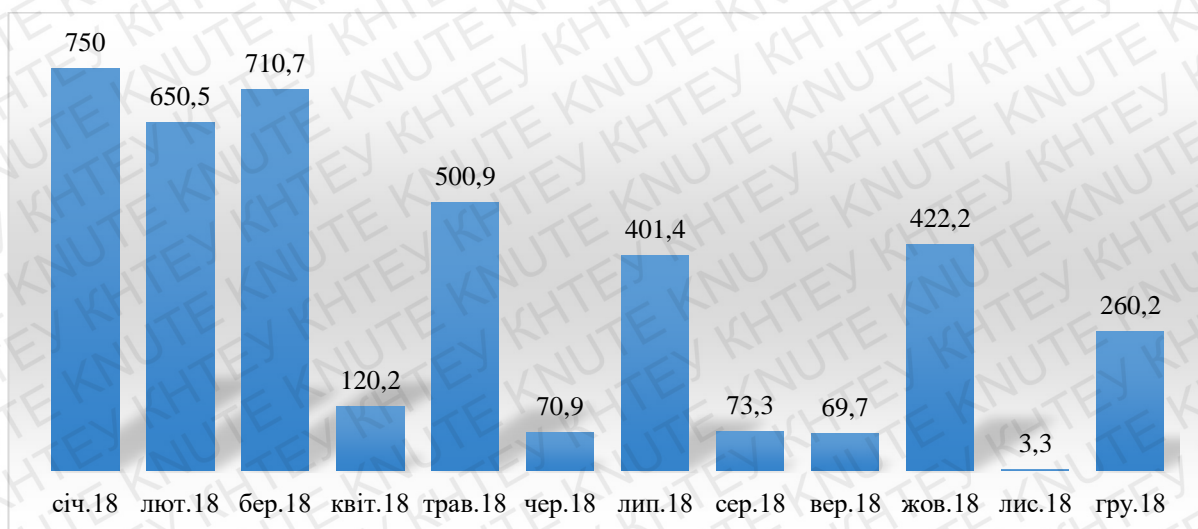

Рис. 2.3. Погашення кредиторських вимог Фонду протягом 2018 року [12]

Зазначимо, що практично всі виплати вкладникам неплатоспроможних банків були профінансовані державою за допомогою випуску та подальшого продажу Національному банку ОВДП (монетизація) в обмін на векселі Фонду. Це відбувалося за рішенням Міністерства фінансів, яке також здійснювало вливання в капітали державних банків, у т. ч. «ПриватБанку» (необхідна сума – 150 млрд. грн.) [12].

Через масовий відтік вкладників державні банки теж відчули проблему нестачі ліквідності, підвищення рівня просточених кредитів (NPL) і для підтримання капіталу на визначеному допустимому рівні були вимушені

звернутися із проханням докапіталізації. Крім випуску й викупу ОВДП для фінансування потреб Фонду також було здійснено випуск та їх частковий викуп для фінансування державних банків. Нацбанком було застосовано механізм підтримки банків шляхом надання рефінансування. Останнє в кінцевому підсумку через необачливу політику НБУ видано банкам, які незабаром були визнані неплатоспроможними. Загальна сума зобов'язань за кредитами рефінансування та підтримки ліквідності банків-банкротів становить 64,2 млрд. грн. На нашу думку, якщо й потрібно було таким чином стабілізувати паніку та «набіг на банк» (bank run), то тільки задля недопущення неплатоспроможності таких банків. Також потрібно було аналізувати майбутню поверненість цих кредитів, заставне майно (його переоцінку) та відповідальність власника банку. На сучасному етапі існує низька ймовірність того, що власники повернуть ці борги.

Станом на 01.10.2019 р. було закінчено ліквідацію 4 банків, які представлені у *табл. Ж.3 дод. Ж*.

Масове банкрутство банків в Україні впродовж 2015-2018 рр. не мало аналогів в історії українського банківництва. Сьогодні ФГВФО не вдається покривати виплати фізичним особам та інші витрати за рахунок надходжень від ліквідації банків та власних коштів. Уряду та НБУ доводиться виділяти на підтримку ФГВФО мільярдні кредити, під відсоткову ставку 11-12,5% річних, оскільки реальні продажі дуже низькі. Варто зазначити, що подібні фонди існують практично в усіх країнах, проте відсоткові ставки під кредити є значно нижчими. Це дає підстави вважати, що ФГВФО ризикує повторити долю своїх підопічних.

Очевидно, що джерела наповнення фінансових ресурсів Фонду потребують якнайшвидшого та якісного вдосконалення. Оскільки система гарантування вкладів створена із метою захисту вкладників, відшкодування їм коштів та підтримки стабільності банківської системи, вона повинна дбати про свою грошову базу (запас ліквідності).

Крім проблеми нестачі фінансових ресурсів існує пов'язана з нею

проблема відсутності у Фонді інструментів та шляхів їх примноження. Згідно із законодавством, окрім боргових джерел, є лише один «чистий» канал збільшення ресурсів – інвестування в ОВДП. Проте Фонд не має коштів, щоб здійснювати інвестиційні операції. Розрахунок по сплаті «тіла кредиту» (51,61 млрд. грн.) та відсотків (74,22 млрд.) у сумі становить 125,87 млрд. грн. ФГВФО потрібно буде повернути дану позику [10].

У дохідній корзині залишається тільки регулярний збір, але його недостатньо навіть для відшкодування, оскільки в середньому за останні роки він становить 3,5 млрд. грн., а виплати гарантованої суми вкладникам неплатоспроможних банків – у вісім разів більше. Через це зростає моральний ризик із боку власників банків. Це пояснюється тим що регулярний збір до ФГВФО не пов'язаний із банківським ризиком. Вітчизняна банківська стратегія може передбачати сплату відрахувань до Фонду і практично несуттєву ризикову діяльність. Утім, банку простіше заплатити 0,5–0,8% від бази нарахування регулярного збору і здійснювати надризикові операції, залучати депозити під більші відсотки, видавати кредити інсайдерам та виводити кошти з банку. А просте населення, Міністерство фінансів разом із НБУ та Фондом усе одно відшкодують кошти за рахунок Державного бюджету України. Все це ще більше стимулює до безвідповідальності власників банків перед своїми кредиторами (вкладниками).

2.2. Аналіз напрямів використання коштів ФГВФО

Фонд гарантування вкладів фізичних осіб є елементом резервної системи України та основою системи страхування вкладів. Не викликає сумніву, що система гарантування вкладів є одним із чинників фінансової стабільності країни та запорукою від втрати найбільш незахищеними членами суспільства грошових коштів, внесених в банківську систему і використаних для розвитку ринкової економіки цієї країни. Тому закономірно, що забезпечення ефективного гарантування вкладів, як про це свідчать системи захисту вкладів розвинених

країн, має здійснюватися і державою, і самими банками.

Аналіз вкладних операцій за 2018 рік проводився по 77 учасниках Фонду на підставі отриманих щомісячних «Звітів про вклади фізичних осіб в учасниках Фонду гарантування вкладів фізичних осіб – форма звітності №1Ф». Протягом 2018 року із реєстру учасників Фонду було виключено 6 банків. На початку 2018 року загальна сума вкладів фізичних осіб у цих банках складала 4,4 млрд. грн (табл. Ж.4 дод. Ж).

Так, чисельність вкладників – за 2018 рік зменшилась на 274,4 тис. осіб або на 0,7% до 40,7 млн. осіб. Для порівняння за 2017 рік зменшення чисельності вкладників склало 150,1 тис. особи або 0,4%. Загальна кількість вкладників в банках з державною часткою складає 23,5 млн. осіб або 57,8% від загальної чисельності по Фонду. У 7 банках, кількість вкладників в кожному з яких понад 1 млн. осіб, зосереджено загалом 32,1 млн. вкладників, що складає 78,9% від загальної кількості вкладників по Фонду.

Так, в АТ КБ «ПриватБанк» зосереджено вклади 21,5 млн. осіб, що складає 52,8% до кількості вкладників всього по учасниках Фонду. Так, сума вкладів – за 2018 рік збільшилась на 24,6 млрд. грн. або на 5,9% до 438,4 млрд. грн. Для порівняння за 2017 рік збільшення суми вкладів склало 31,6 млрд. грн або 8,3%. Загальна сума вкладів в банках з державною часткою складає 238,0 млрд. грн або 54,3% до загальної суми вкладів по Фонду.

У 8 банках, в кожному з яких сума вкладів перевищує 10 млрд. грн, разом зосереджено 344,4 млрд. грн або 78,6% із суми вкладів усього по Фонду, в тому числі в АТ КБ «ПРИВАТБАНК» 43,4% із всіх учасників системи гарантування.

Варто відзначити, що кількість фізичних осіб – підприємців станом на 01.01.2019 склала 1,3 млн. осіб або 3,1% із всіх вкладників, на які припадає 27,4 млрд. грн або 6,3% від їх загальної суми. За 2018 рік кількість фізичних осіб – підприємців збільшилась на 112,5 тис. осіб або на 8,9%, а їх сума на 6,0 млрд. грн або на 21,8%.

Неплатоспроможний банк – АТ «КБ «ФІНАНСОВА ІНІЦІАТИВА», в якому зосереджено кошти 166,4 тис. владників на загальну суму 1,4 млрд. грн, із

яких гарантовано Фондом кошти 55,5 тис. осіб із сумою відшкодування за рахунок Фонду – 0,5 млрд. грн.

динаміка вкладних операцій учасників Фонду з фізичними особами за 2018 рік наведена у *табл. Ж.5 дод. Ж*.

Середній розмір вкладу за 2018 рік зріс на 672,5 грн до 10776,36 грн. Середній розмір вкладу по гарантованих Фондом вкладах (понад 10 грн) за 2018 рік зріс на 734,6 грн до 17269,76 грн. Сума можливого відшкодування за рахунок коштів Фонду за 2018 рік збільшилась на 21,3 млрд. грн або на 9,0% і станом на 01.01.2019 склала 259,4 млрд. грн. Для порівняння за 2017 рік збільшення суми можливого відшкодування склало 34,8 млрд. грн або 17,1%. Загальна сума можливого відшкодування в банках з державою часткою складає 153,3 млрд. грн або 59,1% із загальної суми по Фонду.

Наведена структура вкладів учасників Фонду упродовж 2013-2018 рр (*табл. Ж.6 дод. Ж*). Річна динаміка суми вкладів в 2014 (-20,5 млрд. грн або 5,1%) та 2015 (-19,8 млрд. грн або 5,2%) роках майже однакова. Зменшення вкладів населення було пов'язане із ліквідацією банків, високим рівнем недовіри до банківської системи, зростаючою інфляцією та погіршенням соціального становища в країні. Невисокі темпи скорочення суми вкладів в 2014-2015 роках пов'язані із девальвацією гривні (в 2 та в півтора рази відповідно). У доларовому еквіваленті зменшення валютних вкладів в обох роках також майже однакове (на 40,3 та на 38,1% відповідно).

У 2016 році динаміка змінилась, а саме: спостерігався приріст суми вкладів на 19,9 млрд. грн або на 5,5% до 382,1 млрд. грн як в національній валюті (+5,4 млрд. грн або на 3,3% до 169,9 млрд. грн), так і в іноземній (+14,5 млрд. грн або на 7,3% до 212,3 млрд. грн). Разом з тим, в доларовому еквіваленті вклади в іноземній валюті продовжили зменшуватись (-0,4 млрд. доларів США або -5,3% до 7,8 млрд. доларів США), проте темпи їх падіння значно скоротились. Зазначене свідчить про номінальність росту суми вкладів в 2016 році. Протягом 2017 року загальна сума вкладів зросла на 31,6 млрд. грн або на 8,3% завдяки приросту вкладів в національній валюті на 33,8 млрд. грн або на 19,9% (в

порівнянні з 2016 зросли як обсяги так і темпи росту), в той час як рівень зменшення вкладів в іноземній валюті в гривневому еквіваленті становить -2,2 млрд. грн або -1,0%, в доларовому еквіваленті вклади в іноземній валюті продовжили зменшуватись («-»0,3 млрд доларів США або -4,1% до 7,48 млрд. доларів США), спостерігається незначне скорочення темпів їх падіння в порівнянні з 2016 роком. Динаміка суми вкладів в учасниках Фонду протягом 2000-2018 рр. наведена на рисунку 2.4.

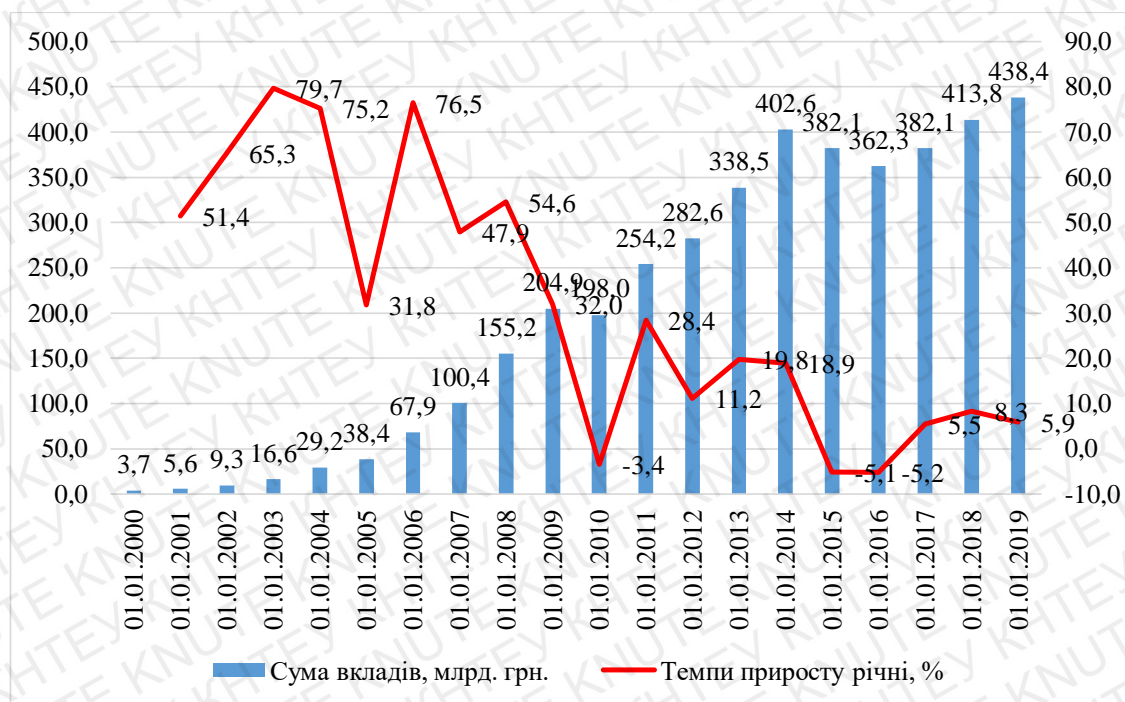

Рис. 2.4. Динаміка суми вкладів в учасниках Фонду протягом 2000-2019 рр.*

*Примітка: складено автором за джерелом [12]

У 2018 році продовжилось значне зростання загальної суми вкладів фізичних осіб, яке за рік становило 24,6 млрд. грн або 5,9%, що відбулось за рахунок значного приросту вкладів в національній валюті на 33,0 млрд. грн або на 16,2% (з 2016 зберігається високий темп приросту), в той час як рівень зменшення вкладів в іноземній валюті в гривневому еквіваленті становить - 8,4 млрд. грн або -4,0%, в доларовому еквіваленті вклади в іноземній валюті продовжили зменшуватись (-0,2 млрд. доларів США або -2,7% до 7,28 млрд. доларів США), спостерігається скорочення темпів їх падіння в порівнянні з 2017

роком.

У разі прийняття рішення Національним банком України про віднесення банку до категорії неплатоспроможних Фонд розпочинає процедуру виведення банку з ринку. На виконання вимог Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» протягом 2018 року виплати гарантованих сум відшкодування здійснювалися вкладникам 84 банків.

Для отримання вкладниками відшкодування упродовж 2018 року було задіяно 13 банків–агентів (*табл. Ж.7 дод. Ж*), що підключені до Автоматизованої системи виплат Фонду (Система). Банки–агенти були визначені у відповідності до вимог Положення про порядок визначення банків–агентів Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, затвердженого рішенням виконавчої дирекції від 12 липня 2012 року № 6.

У зв'язку з початком процедури ліквідації ПАТ «БАНК «ЮНІСОН» Фонд у 2018 році почав виплати гарантованої суми відшкодування вкладникам цього банку.

Також після віднесення АТ «ВТБ БАНК» до категорії неплатоспроможних, Фонд наприкінці грудня 2018 року розпочав виплати вкладникам банку АТ «ВТБ БАНК». Виплати здійснювались засобами Системи через установи всіх банків – агентів. Тільки впродовж першого тижня виплат вкладники АТ «ВТБ БАНК» отримали відшкодувань понад 444 млн. грн. [12].

Відповідно до частини сьомої статті 26 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» Фондом протягом 2018 року завершено виплати гарантованих сум відшкодування коштів за вкладами по неплатоспроможних банках: АТ «ЕРДЕ БАНК», АТ БАНК «ТАВРИКА», ПАТ «КЛАСИКБАНК», ПАТ «ФІНБАНК». Загалом впродовж усього періоду виплат вкладники зазначених банків отримали від Фонду понад 2,2 млрд. грн. Для того, щоб зробити максимально зручною процедуру отримання гарантованої суми вкладниками тих банків, виплати яким здійснювались шляхом формування індивідуальних переказів (після отримання Фондом звернення вкладника), – протягом звітного року проводилося удосконалення Системи. Було розроблено

функціонал перенесення значного масиву інформації з систем із забезпечення виплат відшкодувань «Бескид» та «Payback» («старих» систем з виплат відшкодувань) до нового програмного комплексу Системи. Міграція даних про рахунки вкладників 66 банків, виплати яким розпочалися та здійснювалися впродовж останніх 4 років, мала особливий характер (залежно від неплатоспроможного банку) та потребувала нестандартного та креативного підходу. З 01 лютого 2018 року до Системи мігровано інформацію про понад три мільйони рахунків вкладників 66 банків [12].

Також засобами Системи вже здійснювались виплати вкладникам всіх банків, неплатоспроможність яких настала після 01.07.2016 (після набуття чинності змін до Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб») всього – 13 банків.

Завдяки виплатам засобами Системи через 6 тис. відділень 13-ти банків-агентів вкладники мають можливість отримати відшкодування у будь-якому відділенні будь-якого банку-агента, що охоплюють всю територію, підконтрольну Україні. Звертатися до Фонду із індивідуальними заявами наразі потрібно тільки спадкоємцям.

Фактично 95,8% вкладників отримали гарантовану суму відшкодування, і лише 4,2% не звернулися за виплатою. Сума відшкодування, за якою вкладники ще не звернулись, на кінець звітного періоду склала 3,7 млн. грн. Найпоширенішими причинами не отримання коштів є: незначна сума відшкодування, що не перевищує 100 грн, так звані «забуті» вклади, а також вклади, що належали померлим вкладникам – до оформлення свідоцтв про право на спадщину.

За результатами виплат 2018 року найбільш питому вагу мали виплати відшкодування вкладникам АТ «ВТБ БАНК» (444,2 млн. грн.), ПАТ «БАНК МИХАЙЛІВСЬКИЙ» (77,8 млн. грн.) та ПАТ «Банк Камбіо» (91,9 млн. грн.).

У табл. Ж.8 дод. Ж представлені напрями використання коштів ФГВФО. Протягом 2015 р. Фонду витрачались за напрями, передбаченими статтею 20 Закону «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб»: перерахування

коштів для здійснення виплат гарантованої суми відшкодування вкладникам банків – 23034,4 млн. грн (35,1%); цільова позика для авансування виплат вкладникам банку протягом дії тимчасової адміністрації – 27358,7 млн. грн (41,6%); фінансова підтримка перехідного банку – 598,9 млн. грн (0,9%); сплату відсотків векселями Фонду – 1264,7 млн. грн (1,9%); погашення частки кредитів НБУ – 10446,2 млн. грн (15,9%); сплату відсотків за користування кредитами НБУ – 2414,2 млн. грн (3,7%); забезпечення поточної діяльності Фонду згідно кошторису витрат на 2015 рік – 123,9 млн. грн (0,2%); інші витрати – 459,4 млн. грн (0,7%). Крім того, в 2015 році було інвестовано 1,5 млн. грн у статутний капітал перехідного банку [12].

Кошторис витрат Фонду гарантування вкладів фізичних осіб на 2015 рік затверджений рішенням адміністративної ради Фонду від 12 січня 2015 року №1 (зі змінами від 26 березня 2015 №5; від 01.07.2015 № 11; від 21.08.2015 №17) у загальній сумі 181 216,0 тис грн. Виконання кошторису за 2015 рік складає 123 876,9 тис грн, або 68,4% від планової суми. Відповідно до Річного плану закупівель на 2015 рік та додатку до нього Фондом заплановано здійснення закупівель товарів, робіт та послуг на загальну суму 51,1 млн. грн. Протягом 2015 р. фактично здійснено закупівель товарів, робіт та послуг на суму 39,5 млн. грн., а саме: відповідно до вимог Закону України «Про здійснення державних закупівель» на 11,9 млн. грн., з них: товарів – 2,3 млн. грн.; послуг – 9,6 млн. грн.; допорогових закупівель та закупівель, що не підпадають під дію Закону України «Про здійснення державних закупівель» на 27,5 млн. грн., з них: товарів – 0,8 млн. грн.; послуг – 26,7 млн. грн. Економія коштів від проведених процедур закупівель на конкурсній основі склала 5,305 млн. грн. [12].

Впродовж 2016 року кошти Фонду витрачались за напрямками, передбаченими статтею 20 Закону, а саме: перерахування коштів для здійснення виплат гарантованої суми відшкодування вкладникам банків – 11444,4 млн. грн (63,2%); цільова позика для авансування виплат вкладникам банку протягом дії тимчасової адміністрації – 3213,3 млн. грн (17,7%); – сплата відсотків векселями Фонду – 1264,7 млн. грн (7,0%); погашення частки кредитів НБУ – 635,0 млн. грн

(3,5%); сплата відсотків за користування кредитами НБУ – 1172,4 млн. грн (6,5%); забезпечення поточної діяльності Фонду згідно кошторису витрат на 2016 рік – 243,1 млн. грн (1,3%); інші витрати – 141,0 млн. грн (0,8 %). Кошторис витрат Фонду на 2016 рік затверджений рішенням адміністративної ради Фонду від 24 грудня 2015 року № 23 (зі змінами від 15 червня 2016 р. № 14) у загальній сумі 330, 77 млн. грн. Виконання кошторису за 2016 рік складає 243,07млн. грн, або 73,5 % від планової суми. Відповідно до Річного плану закупівель на 2016 рік та додатку до нього, Фондом було заплановано здійснення закупівель товарів, робіт та послуг на загальну суму 87,7 млн. грн. [12].

Протягом 2017 року кошти Фонду витрачались за напрямками, передбаченими статтею 20 Закону «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб»: перерахування коштів для здійснення виплат гарантованої суми відшкодування вкладникам банків – 7004,9 млн. грн (56,8%); надання цільової позики – 19,9 млн. грн (0,2%); погашення частки кредитів НБУ – 2582,0 млн. грн (20,9%); сплата відсотків за векселями Фонду – 1264,7 млн. грн (10,3%); сплата відсотків за користування кредитами НБУ – 1050,3 млн. грн (8,5%); забезпечення поточної діяльності Фонду згідно кошторису витрат на 2017 рік – 346,6 млн. грн (2,8%); інші витрати – 61,9 млн. грн (0,5%).

Кошторис витрат Фонду гарантування вкладів фізичних осіб на 2017 рік затверджений рішенням адміністративної ради Фонду від 09.03.2017 року №10 (зі змінами від 02.10.2017 року №24; від 28.11.2017 року №26; від 20.12.2017 року №29)) у загальній сумі 375 342,0 тис. грн. Виконання кошторису за 2017 рік складає 346 553,9 тис грн, або 92,3 від планової суми [12].

Відповідно до Річного плану закупівель на 2017 рік та додатку до нього Фондом заплановано здійснення закупівель товарів, робіт та послуг на загальну суму 88,6 млн. грн. Протягом 2017 року фактично здійснено закупівель товарів, робіт та послуг на суму 50,1 млн. грн., а саме: відповідно до вимог Закону України «Про публічні закупівлі» на 27,3 млн. грн, з них: товарів – 12,2 млн. грн.; послуг – 15,1 млн. грн.; допорогових закупівель та закупівель, що не підпадають під дію Закону України «Про здійснення державних закупівель» [16] на 22,8 млн.

грн, з них: товарів – 0,6 млн. грн; послуг – 22,2 млн. грн. Економія коштів від проведених процедур закупівель через електронну систему закупівель Prozorro склала 2,3 млн. грн. [12].

Протягом 2018 року кошти Фонду витрачались за напрямками, передбаченими статтею 20 Закону «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб»: погашення частки кредитів НБУ – 5024,3 млн. грн (55,2%); сплата відсотків за векселями Фонду – 1233,5 млн. грн (13,6%); погашення векселя Фонду – 1000 млн. грн (11,0%); перерахування коштів для здійснення виплат гарантованої суми відшкодування вкладникам банків – 979,6 млн. грн (10,8%); забезпечення поточної діяльності Фонду згідно кошторису витрат на 2018 рік – 430,8 млн. грн (4,7%); сплата відсотків за користування кредитами НБУ – 378,0 млн. грн (4,2%), суттєве зменшення цих витрат відбулося внаслідок активного погашення Фондом своїх кредитів; інші витрати – 49,1 млн. грн (0,5%); надання цільової позики – 2,4 млн. грн (0,03%) [12].

Кошторис витрат Фонду гарантування вкладів фізичних осіб на 2018 рік затверджений рішенням адміністративної ради Фонду від 20.12.2017 року №30 (зі змінами від 10.09.2018 року № 14) у загальній сумі 602050,0 тис. грн. Виконання кошторису за 2018 рік складає 430735,6 тис грн, або 71,5% від планової суми.

Упродовж 2018 року відповідно до вимог Закону України «Про публічні закупівлі» [16] проведено 27 процедур відкритих торгів (з них 2 процедури очікуваною вартістю, що перевищує 133 тис. євро), 13 переговорних процедур, за результатами яких укладено договорів на загальну суму 52,5 млн. грн. Зокрема, забезпечено потреби Фонду у послугах технічної підтримки існуючих програмних продуктів, модернізації програмно-апаратного комплексу Lenovo Flex System, примірниках антивірусного програмного забезпечення типу McAfee для захисту інформації, створенні централізованого комплексу управління інформаційною безпекою. Допорогових закупівель товарів та послуг проведено на загальну суму 2,5 млн. грн, з них через електронну систему закупівель Prozorro укладено договорів на суму 0,8 млн. грн. Економія коштів від проведених

процедур закупівель через електронну систему закупівель Prozorro склала 2,4 млн. грн. [12].

Упродовж 2015-2018 рр. спостерігаємо скорочення загальних фінансових ресурсів Фонду на 56603 млн. грн. або на 86,15%, що сталося у зв'язку із скороченням фінансових ресурсів за такими напрямками їх використання як: перерахування коштів для здійснення виплат вкладникам неплатоспроможних банків на 22055 млн. грн. або на 95,75%; надання цільової позики на 27356 млн. грн. або на 99,99%; фінансової підтримки приймаючих, перехідних банків на 598,9 млн. грн. або на 100%; процентних витрат за векселями Фонду на 31,2 млн. грн. або на 2,47%; погашення кредитів НБУ на 5421,9 млн. грн. або на 51,90%; процентних витрат за кредитами НБУ на 2036,2 млн. грн. або на 84,34% та інших витрат Фонду на 410,3 млн. грн. або на 89,31% [12].

При плануванні кошторисів витрат неплатоспроможних банків Фондом здійснювались заходи фінансового контролінгу, спрямовані на мінімізацію витрат банків. Завдяки вжитим заходам фактичні витрати банків в 2018 р. в порівнянні з минулим роком знижено на 20 %.

Отже, у 2018 р. продовжилось значне зростання загальної суми вкладів фізичних осіб, яке за рік становило 24,6 млрд. грн або 5,9%, що відбулось за рахунок значного приросту вкладів в національній валюті на 33,0 млрд. грн або на 16,2% (з 2016 зберігається високий темп приросту), в той час як рівень зменшення вкладів в іноземній валюті в гривневому еквіваленті становить -8,4 млрд. грн або -4,0%, в доларовому еквіваленті вклади в іноземній валюті продовжили зменшуватись (-0,2 млрд. доларів США або -2,7% до 7,28 млрд. доларів США), спостерігається скорочення темпів їх падіння в порівнянні з 2017 р.

РОЗДІЛ 3

РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ФОРМУВАННЯ ФОНДУ ГАРАНТУВАННЯ ВКЛАДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ

3.1. Європейська директива формування системи гарантування вкладів фізичних осіб

Фінансова криза 2008 року зумовила актуальність питання про необхідність підвищення довіри населення до банків і зміцнення банківської системи не тільки в Україні, а й в усьому світі. Це пов'язано з тим, що ефективність правового регулювання системи гарантування вкладів впливає на поведінку внутрішніх інвесторів (вкладників) і, відповідно, на стійкість соціально-економічного розвитку держави. Одним із напрямів подолання негативних наслідків фінансової кризи в банківській сфері є підвищення ефективності системи гарантування вкладів, що може бути забезпечено за допомогою: підвищення ліквідності банківських вкладів; капіталізації та націоналізації фінансових установ; посилення захисту прав і законних інтересів вкладників, шляхом збільшення суми покриття вкладів, скорочення тривалості строку відшкодування вкладу Фондом; реформи банківського нагляду; посилення повноважень регуляторів і інститутів гарантування вкладів у сфері виведення неплатоспроможних банків з ринку. Перераховані шляхи підвищення ефективності системи гарантування вкладів знайшли своє відображення в Директивах Європарламенту та Ради ЄС 2009/14/ЄС від 11.03.2009 [27], а також в Директиві Європарламенту та Ради ЄС 2014/49/EU від 16.04.2014 [33].

Першим нормативним документом ЄС в цій галузі стала Директива 94/19 / ЄС від травня 1994 року, яка ввела страхування депозитів у всіх кредитних інститутах. Визначила перелік вкладів, на які страхування не поширюється (зокрема, депозити інших фінансових установ), встановила тимчасові рамки виплат і єдину граничну суму відшкодування за вкладами - еквівалент 20 тисяч ЕКЮ (грошова одиниця Європейського Співтовариства). У 2009 році змінами до Директиви ця сума була збільшена до 100 тисяч євро [27].

Замість зазначеної Директиви 94/19 / ЕС в квітні 2014 року було ухвалено Директива ЄС 2014/49 / EU з аналогічною назвою. Нова директива передбачає зокрема уніфікований підхід до формування фондів страхування вкладів за рахунок регулярних відрахувань банків-учасників. Розмір їх залежить від ризиків кожної установи, покриття страхуванням, як суми вкладу, так і нарахованих відсотків (незалежно від валюти депозиту), скорочення термінів виплати (до семи робочих днів з 2024 роки), більш широкого інформування вкладників про страхування вкладів, створення системи захисту депозитів на рівні ЄС [33].

Директива ЄС 2014/59 / EU з відновлення діяльності і резолюції (примусової реструктуризації) кредитних установ та інвестиційних фірм назвала захист застрахованих вкладів одним з основних міркувань. Впливають на вибір варіанта примусової реструктуризації установи і визначила взаємодію установи, уповноваженого з примусової реструктуризації кредитних установ з ринку, і фондів (схем) гарантування вкладів [33].

Ці регулятивні акти та рекомендації міжнародних органів сформували концептуальні підходи, які визначили тенденції розвитку систем гарантування вкладів.

Відповідно до Директиви Європарламенту та Ради ЄС 2009/14/ЄС основними змінами до положень систем гарантування вкладів мають бути такі [27]:

- збільшення суми покриття вкладів в країнах ЄС з 50 000 євро до 100 000 євро (п. 3 преамбули, п. 3 (а) ст. 1 Директиви Європарламенту та Ради ЄС 2009/14/ЄС);
- здійснення виплат з моменту настання умов недоступності вкладів протягом 20 днів (в майбутньому максимум 10 днів) замість 3 місяців (п. 10 преамбули Директиви Європарламенту та Ради ЄС 2009/14/ЄС);
- скорочення періоду здійснення виплат при настанні екстрених випадків з 21 дня до 5 днів (п. 11 преамбули Директиви Європарламенту і Ради ЄС 2009/14/ЄС);

– розширення предмета покриття вкладів: покриваються вклади не тільки в валютах держав – членів ЄС, але і в валютах інших держав, а також окремі інвестиції в облігації та сертифікати (п. 4, 6 преамбули, п. 3 (а) ст. 1 Директиви Європарламенту та Ради ЄС 2009/14/ЄС);

– встановлення розмірів платежів учасників системи страхування вкладів на основі оцінки ризиків їх діяльності (п. 16 преамбули, п. 3 (d) ст. 1 Директиви Європарламенту та ради ЄС 2009/14/ЄС);

– скасування можливості державами – членами ЄС встановлювати ліміти виплати вкладів в межах встановлених відсотків (п. 14 преамбули Директиви Європарламенту та ради ЄС 2009/14/ЄС);

– можливість фінансування фонду системи гарантування вкладів як за рахунок державних коштів, так і коштів відповідних фондів інших держав – членів ЄС (п. 13 Директиви Європарламенту та Ради ЄС 2009/14/ЄС);

– залучення фондів гарантування вкладів до роботи фінансового регулятора на ранніх стадіях вирішення проблем банків для підготовки і реалізації швидкого виведення банку з ринку, а також виконання вимог вкладників протягом 20 днів (п. 6 ст. 1 Директиви Європарламенту та Ради ЄС 2009/14/ЄС);

– розширення повноважень фондів гарантування вкладів і зменшення вартості реалізації процедур виведення проблемних банків з ринку з метою мінімізації витрат фонду і держави (п. 6 ст. 1 Директиви Європарламенту та ради ЄС 2009/14/ЄС);

– посилення інформованості вкладників банків держав – членів ЄС (п. 5 ст. 1 Директиви Європарламенту та ради ЄС 2009/14/ЄС);

– посилення міжнародного співробітництва та обміну інформацією між державами – членами ЄС (п. 5 преамбули, п. 4 ст. 1, ст. 2 Директиви Європарламенту та Ради ЄС 2009/14/ЄС).

До змін, запропонованих Директивою Європарламенту та Ради ЄС 2014/49/EU [33] можна віднести такі:

– поступове скорочення терміну виплат гарантованих відшкодувань за

вкладами до 7 днів (терміни для здійснення змін в нормативно-правових актах країни-учасниці ЄС: до 2023 року) (п. 38, 39 преамбули, п. 1 ст. 8 Директиви Європарламенту та Ради ЄС 2014/49/ЄС);

– ведення спеціального обліку депозитними установами за вкладками, що підлягають відшкодуванню, для надання інформації в інститути, що регулюють систему гарантування вкладів (п. 4 ст. 5, п. 3 ст. 16 Директиви Європарламенту та Ради ЄС 2014/49/ЄС);

– розширення видів вкладів, що підлягають відшкодуванню (повністю повинні покриватися відшкодуванням депозити юридичних осіб середнього і великого бізнесу (п. 30, 31 преамбули, ст. 5 Директиви Європарламенту та Ради ЄС 2014/49/ЄС);

– особливості покриття коштів по депозитах понад встановлених лімітів повинні визначатися нормативно-правовими актами держав – членів ЄС, а термін їх погашення складати від 3 до 12 місяців (п. 26–28 преамбули, п. 5 ст. 8 Директиви Європарламенту та Ради ЄС 2014/49/ЄС);

– мінімальний рівень покриття вкладів коштами фонду системи гарантування вкладів має становити мінімум 0,8%, і має бути досягнутий протягом 10 років (в окремих випадках допускається зниження цього рівня до 0,5%, з відповідним узгодженням із уповноваженими виконавчими органами ЄС) (п. 2 ст. 10 Директиви Європарламенту та Ради ЄС 2014/49/ЄС);

– наділення інститутів, що регулюють систему гарантування вкладів повноваженнями, які дозволяють оцінити існуючі ризики системи і проводити профілактику їх виникнення (п. 16, 36, 48, ст. 13 Директиви Європарламенту та Ради ЄС 2014/49/ЄС), а також – правом на запит і отримання інформації від учасника системи в будь-який час (п. 6 ст. 7 Директиви Європарламенту та Ради ЄС 2014/49/ЄС);

– закріплення положень, що регулюють процедуру відшкодування коштів вкладників банків чи небанківських кредитно-фінансових інститутів, які мають функціонуючі представництва або філії в іншій державі – члені ЄС (п. 9 – 11, 42 преамбули Директиви Європарламенту та Ради ЄС 2014/49/ЄС).

Аналізуючи чинне законодавство України щодо відповідності положенням Директиви Європарламенту та Ради ЄС 94/19/ЄС від 30.05.1994 [26], слід відмітити часткову відповідність положень законодавства України, що регулює відносини гарантування вкладів, стандартам і вимогам європейського права.

Не відповідають стандартам і вимогам європейського права і надалі потребують перегляду такі правові норми законодавства України у сфері страхування вкладів:

1) сума граничного розміру відшкодування за вкладами, відповідно до ст. 26 Закону № 4452-VI не може бути менше 200 000 грн. ($\approx 7\ 020$ євро в перерахунку за офіційним курсом валют, установленим НБУ на 01.01.2019), Що в 13 разів менше граничного розміру відшкодування за вкладами в державах – членах ЄС, встановленого відповідно до п. 3 (а) ст. 1. Директиви Європарламенту та Ради ЄС 2009/14/ЄС;

2) момент виплати за вкладами в Україні настає: для вкладників, термін дії договорів яких вже закінчився, і за договорами на вклади до запитання – протягом 20 робочих днів з дня початку процедури виведення банку з ринку Тимчасової адміністрації (ТА), призначеної Фондом; для вкладників за договором, строк дії якого ще не закінчився, – протягом 5 робочих днів з дня отримання Фондом рішення НБУ про відкликання банківської ліцензії та ліквідацію банку (в разі, якщо НБУ приймає рішення про ліквідацію банку за власною ініціативою (згідно з ч. 2, ст. 77 Закону України «Про банки і банківську діяльність»)) тривалість процедур, що передують початку виплат відшкодувань за вкладами, становить мінімум 35 робочих днів).

Рішення НБУ про відкликання банківської ліцензії та ліквідацію банку приймається за результатами роботи Тимчасової адміністрації (ТА) по виведенню банку з ринку (призначається Фондом на термін не більше 30 днів) після отримання Фондом рішення НБУ про неплатоспроможність проблемного банку). Таким чином, відшкодування більшості вкладів (відповідно до норм Закону № 4452-VI, Закону України «Про банки і банківську діяльність», Рішення Фонду «Про затвердження Положення про виведення неплатоспроможного

банку з ринку») починається, в кращому випадку, через 2 місяці після виникнення проблем у вкладників з вилученням власних коштів з банківських вкладних рахунків. Аналогічний період в країнах-учасницях ЄС згідно з п. (10) преамбули Директиви Європарламенту та Ради ЄС 2009/14/ЄС скорочений до 20 днів (з подальшою перспективою скорочення до 7 днів згідно з п. 1 ст. 8 Директиви Європарламенту та Ради ЄС 2014/49/EU) [24, с. 28–31].

Українська система гарантування вкладів відповідає більшості вимог, встановлених Директивами Європарламенту та Ради ЄС (94/19/ЄС від 30.05.1994, 2009/14/ЄС від 11.03.2009, 2014/49/ЄС від 16.04.2014), однак необхідно виділити ряд існуючих невідповідностей стандартам і вимогам європейського права (табл.3.1):

- сума граничного розміру відшкодування за вкладами, гарантованого в Україні, в 13 разів менше аналогічного розміру встановленого в державах – членах ЄС;

- терміни відшкодування за вкладами в межах гарантованої суми в кращому випадку наступають через 2 місяці, коли в державах-членах ЄС встановлені терміни становлять 20 днів з перспективою зменшення до 7 днів;

- крім вкладів фізичних осіб і фізичних осіб-підприємців в Україні відшкодуванню підлягають тільки іменні ощадні сертифікати, в той час як в державах-членах ЄС відшкодуванню підлягають ще й облигації та інші види інвестицій, підтвержені сертифікатами;

- відшкодуванню підлягають тільки вклади фізичних осіб і фізичних осіб-підприємців, в той час як в державах-членах ЄС, відшкодуванню підлягають також вклади юридичних осіб (за винятком фінансових інститутів і пенсійних фондів);

- терміни відшкодування коштів за вкладами, що перевищує розмір суми гарантованого мінімуму (на практиці від 6 місяців до 3 років), частково відповідають вимогам, що висуваються до таких термінів в державах-членах ЄС (від 3 до 12 місяців);

- фактичний рівень покриття вкладів коштами Фонду знаходиться на

гранично-допустимому рівні 0,4 – 0,6%, в той час як мінімально допустиме значення аналогічного показника, необхідного в державах-членах ЄС становить 0,5 – 0,8%.

Таблиця 3.1

Порівняльна характеристика законодавства про ССД у країнах ЄС та України*

Ознаки	Країни-члени ЄС	Україна
Законодавча база	Директива 2014/49/ЄС від 16.04.2014 р.	ЗУ «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб», від 2012 року
Правовий статус фонду	Може бути як державна, так і приват- на установа	Державна юридична особа
Джерела фінансування створеного фонду	Диференційовані авансові платежі, які залежать від рівня ризиковості (risk based funding) установи	Квартальні авансові платежі (ex-ante фінансування), від бази нарахування – 0,5% у національній валюті; 0,8% в іноземній валюті
Об'єкт захисту	Усі депозити фізичних та юридичних осіб (окрім деяких випадків)	Лише депозити фізичних осіб
Обмеження щодо відшкодування	Кошти власного капіталу, боргові цінні папери, векселі, вклади, пов'язані із шахрайськими схемами відмивання грошей тощо	Пов'язаним із банком особам; за вкладом, підтвердженим ощадним (депозитним) сертифікатом на пред'явника; вкладками у банківських металах тощо
Учасники	Обов'язкова участь усіх кредитно-фінансових установ	Обов'язкова участь банків
Встановлений ліміт розміру відшкодування	100 000 євро	*за курсом НБУ станом на 01.01.2019 – 7020 євро (200 000 грн.)
Термін виплат	Упродовж 20 днів; з 01.01.2024 – 7 днів	Початок виплат не пізніше 20 або 30 роб. днів; упродовж дії тимч. адміністрації та ліквідації

*Примітка: складено автором за джерелом [33, 18].

У цілому положення українського законодавства, що регулює відносини у сфері гарантування вкладів відповідає нормам і стандартам європейського права. Однак для вирішення розглянутих проблем необхідно продовжити вдосконалення законодавства України, яке регулює функціонування системи гарантування вкладів (урегулювати суму і терміни відшкодування вкладникам коштів, а також закріпити можливість відшкодування коштів за вкладками юридичних осіб).

Враховуючи зазначене, основними завданнями Фонду на сучасному етапі розвитку банківської системи є:

- 1) удосконалення нормативно-правової бази, кадрового та програмного забезпечення;
- 2) удосконалити автоматизовану систему виплат відшкодувань вкладникам з використанням технологій Національної системи масових електронних платежів;
- 3) періодичний перегляд адміністративною радою Фонду доцільності та можливості збільшення граничного розміру відшкодування коштів за вкладами вкладників (зростання розміру відшкодування банківських вкладів прив'язувати до ВВП на душу населення);
- 4) встановити диференційований розмір регулярних внесків банків до фонду залежно від ризиковості їх діяльності;
- 5) систему гарантування вкладів слід зорієнтувати на захист інтересів як фізичних, так і юридичних осіб;
- 6) встановити участь НБУ у формуванні доходів фонду в розмірі 20% суми перевищення кошторисних доходів над кошторисними витратами, затверджений на поточний бюджетний рік;
- 7) встановити плату за користування тимчасово вільними залишками коштів фонду на рівні плати за використання бюджетних коштів комерційними банками.

В Україні є перспективи в розвитку страхування депозитів, якщо буде враховано попередні помилки та використано досвід більш розвинутих в галузі страхування країн.

3.2. Імплементация в Україні елементів міжнародного досвіду формування системи гарантування вкладів

Результати проведеного аналізу сучасного стану та розвитку банківської системи України свідчать про наявність у банків певних проблем, зокрема з ліквідністю та прибутковістю, що вкрай негативно впливає на забезпечення безперервності перебігу відтворювальних процесів банківських установ і

водночас обмежує їхні можливості щодо інвестування коштів в економіку країни й забезпечення тим самим безперервності відтворення на усіх його стадіях. Фонд гарантування вкладів фізичних осіб на сучасному етапі розвитку банківської системи відіграє одну з вирішальних ролей, оскільки саме він гарантує повернення коштів фізичним особам вкладникам і їх впевненість у збереженні їхніх коштів.

Ключовим елементом підтримки довіри до банківської системи і фінансової стабільності є страхування вкладів. В останні часи кількість установ, які займаються створенням системи страхування вкладів (ССВ), стрімко збільшується.

Підвищення взаємозалежності фінансових систем різних країн, що обумовлене процесами глобалізації у світі, в поєднанні із впровадженням у банківську практику все складніших фінансових інструментів, збільшують вірогідність виникнення додаткових ризиків і факторів дестабілізації банків.

Це викликає необхідність вдосконалення підходів, щодо забезпечення фінансової стабільності, зокрема, системи страхування банківських вкладів, із застосуванням ефективних механізмів виплати відшкодування власникам банківських вкладів.

Мета страхування депозитів включає в себе сприяння фінансової стабільності і захист коштів вкладників у випадку банкрутства банку. Страхування вкладів може підвищити фінансову стабільність та надати стимул для розвитку банківських операцій.

Захист фінансових інтересів населення є однією з головних соціальних завдань у багатьох країнах світу. Система гарантування вкладів є обов'язковою в усіх державах- членах ЄС, США, Японії, також вона діє у країнах СНД- у Росії, Казахстані та ін.

У світовій практиці, виділяють три найбільш поширені форми страхування банківських вкладів, які мають свої особливості (табл.3.2).

Головна відмінність між ними полягає в ступені участі ролі держави у здійсненні діяльності із страхуванні банківських вкладів (СБВ). Наявність тієї чи

іншої форми ССВ збільшує довіру населення до банківської системи та зміцнює її ресурсну базу.

Таблиця 3.2

Форми страхування банківських вкладів*

ССВ	Відповідальний інститут за відшкодування коштів	Участь держави у роботі інституту	Участь банків у роботі інституту	Країни, які використовують дану модель
Американська	Корпорація, страхова компанія, агентство	Контроль за роботою інституту	Не приймають участь	Великобританія, США, Японія, Індія, Канада, Литва, Білорусь, Росія та ін.
Німецька	Страхові фонди	Незначна участь	Страхові фонди належать банкам-учасникам ССВ	Німеччина, Латвія, Польща, Австрія, Франція, Швейцарія та ін.
Змішана	Синтез американської та німецької	Синтез американської та німецької	Синтез американської та німецької	Данія, Норвегія, Бельгія, Угорщина, Перу, Україна.

*Примітка: розроблено автором за джерелом [24]

«Американська» модель страхування депозитів була заснована у період банківської кризи і масових банкрутств фінансових установ, як наслідок «Великої депресії» 1930 років.

До головних особливостей «американської» моделі страхування належать:

- страховий принцип захисту вкладників (принцип формування страхового фонду);
- державне втручання і управління страховим фондом;
- значна фінансова підтримка держави;
- швидке вирішення проблемних ситуацій.

Головною відмінністю ССВ США від України є те, що до неї включені не тільки комерційні банки, але й інші установи, що мають ліцензію на роботу із

вкладами населення.

Існування вітчизняної системи гарантування вкладів у формі американської моделі цілком відповідає сучасним соціально-економічним умовам в Україні. По-перше, державна форма власності Фонду та його фінансова підтримка державою забезпечують підвищений захист прав і законних інтересів вкладників; по-друге, визначна роль Фонду як регулятора системи гарантування вкладів дозволяє оперативно та централізовано приймати рішення та реагувати на зміни, що відбуваються у банківській системі, а обов'язкова участь банків у Фонді сприяє захищеності прав і законних інтересів вкладників [23].

Говорячи про «німецьку» модель страхування депозитів, варто зазначити, що головними особливостями такої системи є:

- обмеженість або відсутність страхового фонду;
- незначність або відсутність регулярних внесків банків;
- принцип добровільності і тісної співпраці банків;
- строгий нагляд над банками з боку центральних банків [23].

Загалом національна система гарантування вкладів відповідає основним принципам і стандартам ЄС, на основі яких ефективно діють системи гарантування банківських вкладів в багатьох державах. Однак доцільно внести зміни в законодавство, що регулює відносини гарантування вкладів, та закріпити окремі положення, характерні німецькій моделі, а саме: можливість існування, одночасно з Фондом державної форми власності, недержавних Фондів гарантування вкладів із обов'язковим наглядом з боку НБУ та підпорядкованістю Фонду державної форми власності; можливість вільного вибору банком Фонду для участі в системі гарантування вкладів (участь в одному з фондів є обов'язковою для всіх банків, що мають ліцензію НБУ). Це дозволить перейти від існуючої в Україні моделі системи гарантування вкладів до моделі змішаного типу та, як наслідок, розширити участь недержавних інститутів у забезпеченні захисту прав і законних інтересів вкладників; зменшити фінансове та організаційне навантаження на Фонд; підвищити гнучкість функціонування системи гарантування вкладів; скоротити строки здійснення відшкодувань за

вкладами та збільшити граничний розмір суми відшкодувань (можливість встановлення граничного розміру суми відшкодувань кожним недержавним фондом окремо, але не менше граничного розміру суми відшкодувань, затвердженого ч. 1 ст. 26 Закону № 4452-VI). Вирішення цих питань сприятиме прискоренню процесів гармонізації законодавства України до законодавства ЄС у сфері гарантування банківських вкладів.

Створенню ефективної системи гарантування вкладів фізичних осіб сприяє порівняльний аналіз національного законодавства та законодавства інших держав, що дозволяє перейняти позитивний міжнародний досвід та адаптувати його до умов України.

ССВ в різних країнах відрізняються рядом параметрів, серед яких вагоме місце посідають: розмір страхового відшкодування, нормативи страхових відрахувань та умови виплати гарантованого банківського вкладу.

У 1962 році в Індії була створена «Корпорація по страхуванню вкладів» (FIC) після банкрутства 2 найбільших банків: Laxmi Bank и Palai Central Bank. Держава надала даній установі весь капітал, зараз він становить близько 1 800 дол. США.

У Чехії «Фонд страхування вкладів» (DIF) був створений 1994 року для захисту вкладів у банках, будівельних спілках, кооперативних та зберігаючих банках. З моменту створення DIF виплатив компенсацію понад 450 000 клієнтам на суму більш ніж 50 млрд крон [31].

У Болгарії «Фонд страхування вкладів» (BDIF) був створений у 1993 році. Гарантована сума відшкодування складає близько 100 тис. євро [30].

У Франції «Фонд депозитного страхування» називається «механізмом солідарності» і керується Французькою асоціацією банків. Кошти формуються із внесків банків згідно шкали із врахуванням об'єму депозитів кожного банку, але не може переважати 30 млрд франків. Сума максимального відшкодування становить 70 000 євро [35].

У Німеччині страхування вкладів є добровільним рішенням для кожного банку. Держава фактично не приймає участі у відносинах, які виникли з приводу

страхування банківських депозитів. Страхування здійснюється, як правило, органами у рамках державних банківських асоціацій, в які банки об'єднуються на добровільній основі. Єдиним обмеженням, яке встановлюється державою, є максимальний розмір відшкодувань по вкладу. Варто зазначити, що в Німеччині сума страхових платежів на один вклад не може перевищувати 30 % від розміру суми загальних активів даного банку. Також наявність страхового забезпечення у банку може бути умовою для видачі державних ліцензій на здійснення певних банківських операцій, як у Франції, або умовою для членства у банківських асоціаціях, як у Німеччині. Даний порядок ССВ практично виключає роль держави у ньому [28].

Британська система страхування вкладів є найбільш розвинутою у світі. Але деякі держави вносять певні зміни у первинну схему.

Особливу увагу заслуговує японська система страхування вкладів, у якій є заборона на участь у ній окремих відділень іноземних банків.

У Литві та Естонії держава, приймає участь в діяльності системи страхування вкладів. В Естонії система також покриває інвестиції та вкладення в пенсійні фонди та ін.

Основою системи гарантування вкладів у Республіці Польща є Банківський гарантійний фонд. Основними задачами якого є:

- повернення в зазначеному законодавством розмірі грошових коштів, які знаходяться на рахунках у банках, що є учасниками системи страхування вкладів;
- надання фінансової допомоги банкам, які знаходяться під загрозою дефолту;
- збір і аналіз інформації про суб'єктів системи гарантування, в тому числі і складання аналізів і прогнозів розвитку банківського сектору [29].

У Латвії, функціонує Гарантійний фонд захисту вкладів, який формується із коштів державного бюджету і передбачених законом внесків кредитних установ. Даним Фондом керує Комісія ринку капіталу і фінансів Латвії. Згідно законодавству, кожен вкладник має право на отримання гарантійної компенсації

випадку, коли кредитна установа не може виплатити вклади із причини неплатоспроможності, анулювання ліцензії чи інших передбачених обставин [29].

Беручи до уваги досвід Нової Зеландії, варто зазначити, що у даній країні захист депозитів зовсім відсутній. Це пояснюється тим, що у зазначеній країні передбачені вимоги, щодо прозорості банківських операцій, які дозволяють вкладнику самому оцінювати перспективу отримання своїх коштів у випадку банкрутства банку, знаючи тільки стан банку.

Система захисту вкладів у Гонконзі керується Загальними Зборами: Hong Kong Deposit Protection Board. Правління Загальних Зборів призначається Фінансовим секретарем. Це повинні бути авторитетні спеціалісти у сфері бухгалтерського обліку, банківської справи, захисту прав споживачів, фінансового аналізу, інформаційних технологій і державного управління [1].

Захист прав вкладників у Сінгапурі здійснюється Сінгапурською корпорацією страхування депозитів (SDIC). Дана корпорація не є державною організацією, вона створена на основі Закону «Про компанії» (Companies Act). Але діяльність Зборів директорів Сінгапурської корпорації страхування депозитів знаходиться під контролем міністерства валютного управління Сінгапура (MAS). Страхові внески від банків SDIC розміщує у порядку, зазначеному у Законі про страхування депозитів і захисті прав вкладників (Deposit Insurance and Policy Owners Protection Schemes Act) [34].

Розмір і порядок відрахування банками страхових внесків, а також розміри виплат при надходженні страхового випадку визначається по різному у різних країнах. Розмір щорічних страхових відчислень, як правило, єдиний для всіх видів банків і коливається від 0,008% (в Японії) до 0,3% (в Німеччині) від загальної суми застрахованих депозитів [32, 1].

Специфічною є система, прийнята в США, де розмір щорічних відрахувань напряму залежить від рівня ліквідності, платоспроможності, а також від фінансовій стійкості кожного конкретного банку. Чим вище рівень надійності банку, тим нижчі страхові відрахування і навпаки.

Розмір відрахувань банків у фонд страхування у КНР визначається з огляду на фіксований розмір базової ставки і диференційованої ставки, яка розраховується на основі фінансових показників та показників системи управління банком і встановлюється Зборами (State Council). Таким чином, ставка страхового відрахування знаходиться в діапазоні від 0,01% - 0,002%.

Базова ставка відрахувань в Гонконгу становить 0,25%, а диференційований розмір встановлюється на основі рейтингу фінансового стану кредитної організації. Такий же підхід характерний і для Сінгапуру. Розмір диференційованої частини премії розраховується на основі кількості депозитів, розміщених у банку та ступені ризикованості фінансової політики банку [1].

Отже, для вдосконалення системи гарантування вкладів фізичних осіб в Україні та підвищення захисту прав і законних інтересів вкладників доцільно запозичити деякі підходи, що використовуються в ССВ інших держав, а саме: поступово підвищити граничний розмір суми відшкодування за вкладами; надати можливість отримання вкладником відшкодування у валюті вкладу; встановити початок терміну виплати відшкодувань вкладів населення незалежний від початку безпосередньої процедури ліквідації неплатоспроможного банку (тобто розмежувати процедуру виплати відшкодувань за вкладами і ліквідації банку).

Світова практика показує, що в більшості країн страхування депозитів є обов'язковою нормою і основна частина страховиків входить у Міжнародну Асоціацію Страховиків Депозитів (МАСД).

Основною метою діяльності МАСД є підвищення ефективності національних систем страхування вкладів, міжнародної співпраці і обміну досвідом між ними.

У своїй діяльності МАСД керується принципами ефективного функціонування систем страхування вкладів, які були розроблені Асоціацією разом із Базельським комітетом із банківського нагляду.

Так, одним із принципів функціонування системи страхування вкладів є перехід від необмеженої гарантії до системи з обмеженим розміром страхового

покриття. Зарубіжний досвід країн-членів МАСД говорить про варіацію максимально можливої суми відшкодування по банківським вкладам: від 600 дол. США (Нігерія) до 450 тис. дол. США (Аргентина). При тому, що у більшості країн гарантійному відшкодуванню належать банківські вклади як фізичних так і юридичних осіб.

Розглядаючи світову практику, варто зазначити, що у світі існують різні підходи до побудови ССВ. Рада із фінансової стабільності (FSB) виділяє чотири типи, залежно від їх функцій та повноважень керівних органів:

1) «Платіжна корзина», що характеризується вузькими «касовими» повноваженнями та відповідають тільки за відшкодування застрахованих депозитів. Вони представлені рядом таких країн: Німеччина, Нідерланди, Гонконг, Індія, Сінгапур, Швейцарія.

2) «Платіжна корзина з додатковими функціями»: дана система покладає на керівний орган додаткові функції контролю, наприклад з урегулювання неплатоспроможності. Вони існують у: Аргентині, Бразилії, Великобританії.

3) «Мінімізатор збитків» - ця система бере участь у виведенні неплатоспроможного банку з ринку. Поширено у Канаді, Франції, Індонезії, Італії, Японії, Мексиці, Росії, Іспанії, Туреччині.

4) «Мінімізатор ризиків»: характеризується тим, що керівний орган виконує комплексні функції з мінімізації ризиків, які включають повний спектр повноважень у сфері врегулювання неплатоспроможності та певні обов'язки з пруденційного нагляду. Існують у США, Кореї [25].

ССВ України побудована за принципом «Мінімізатор збитків», тому що вона одночасно виконує функції і ліквідатора і тимчасового адміністратора.

Можна зробити висновок про те, що введення системи страхування вкладів в провідних країнах, є значним кроком для створення фінансової стабільності. Прийняття мір, які сприяють підвищенню авторитету банківської системи, посиленню гарантії захисту прав і законних інтересів значного круга вкладників в період світової економічної кризи свідчить про готовність цих країн приймати значні зусилля для винайдення привабливих умов і залучення інвестицій у

банківську систему.

Аналіз зарубіжної практики дозволяє зробити наступний висновок: аби ССВ було ефективним, воно повинно бути частиною ефективної системи забезпечення фінансової безпеки держави, яка підкріплюється сильним пруденційним регулюванням і наглядом, адекватною законодавчою базою і механізмом її реалізації, а також відповідним рівнем бухгалтерського обліку та встановленим порядком розкриття інформації. Виконання перерахованих умов стає можливим якраз при наділенні органу, керуючого ССВ належними публічно-правовими повноваженнями. Даний підхід міститься і в «Рекомендаціях щодо створення ефективних систем страхування вкладів», які прийняті робочою групою Форуму фінансової стабільності. Результатом застосування комплексного і виваженого підходу до створення системи гарантування вкладів стає зниження її ризиків та збереження її фінансової життєздатності в довгостроковій перспективі.

Для побудови ефективної системи страхування банківських вкладів в Україні з врахуванням прогресивного зарубіжного досвіду доцільно:

1. Поширити страховий захист на депозити юридичних осіб, насамперед, кошти підприємств малого та середнього бізнесу, що сприятиме розвитку підприємництва в Україні;
2. Запровадити системи часткового відшкодування депозитів понад визначеної межі;
3. Розглянути питання щодо можливості отримання вкладником відшкодування у валюті вкладу;
4. Дослідити питання щодо створення поряд з державною приватної системи гарантування депозитів;
5. Передбачити нарахування страхових внесків банків з врахуванням ризиків в їх діяльності, що позитивно вплине на стабільність банківської системи;
6. Проводити активну роз'яснювальну роботу з метою інформування громадськості про можливості надійного збереження заощаджень на депозитних

рахунках завдяки ефективному функціонуванню вітчизняного інституту захисту вкладників.

Побудова ефективної системи страхування банківських вкладів в Україні сприятиме підвищенню фінансової стабільності банківської системи, зміцненню довіри до неї з боку вкладників, зниженню соціальної напруги в суспільстві. Тільки ефективна, організаційно структурована система страхування банківських вкладів може забезпечити регулювання потоків грошових коштів населення у вигляді вкладів у банках і у вигляді виплат при настанні страхового випадку з фонду страхування вкладів, що робить її дієвим інструментом державної економічної політики.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

У випускній кваліфікаційній роботі розкрито теоретичні засади, розроблено методичні підходи та практичні рекомендації щодо розвитку системи гарантування вкладів.

За результатами досліджень, проведених в роботі, можна зробити наступні висновки.

1) Система гарантування банківських вкладів - це комплекс заходів, спрямованих на захист вкладів і забезпечують їх гарантований повернення в повному обсязі (або частково) в разі банкрутства фінансової установи. В основному визначають три причини використання в тій чи іншій формі системи гарантування вкладів: - захист дрібних вкладників; - забезпечення ясних правил, відповідно до яких функціонують фінансові установи, а також правил їх ліквідації; - забезпечення допомоги фінансовій системі в стабілізації шляхом встановлення механізму, стимулюючого нормальну банківську практику.

2) ФГВФО заснований з метою захисту прав та законних інтересів вкладників банків і виконує спеціальні функції у сфері гарантування вкладів фізичних осіб та виведення неплатоспроможних банків з ринку. ФГВФО розпочав свою діяльність з підписанням 1998 році Президентом України Указу «Про заходи щодо захисту прав фізичних осіб – вкладників комерційних банків», яким було затверджене Положення про порядок створення Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, формування та використання його коштів.

3) Основним завданням Фонду є забезпечення функціонування системи гарантування вкладів фізичних осіб та виведення неплатоспроможних банків з ринку і ліквідації банків у випадках, встановлених Законом України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб».

4) Проведений аналіз основних видів систем гарантування вкладів дає змогу стверджувати, що видів систем захисту вкладів багато і кожен вид має свої особливості, переваги та недоліки. Існуючі підходи до класифікацій систем гарантування вкладів не розкривають у повній мірі всі класифікаційні ознаки

існуючих видів страхування депозитів, що обумовлює потребу подальшого розвитку даного напрямку дослідження.

5) Вітчизняна система гарантування вкладів з прийняттям Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» у 2012 році суттєво наблизилась до світових стандартів ефективності гарантування депозитів. Встановлено, що національна система гарантування вкладів фізичних осіб розвивалася поетапно з урахуванням: значного розширення повноважень Фонду; суттєвого розширення кола механізмів виведення, неплатоспроможного банку з ринку; удосконалення процедури здійснення фінансової підтримки Фонду з боку НБУ; посилення відповідальності посадових осіб Фонду гарантування вкладів фізичних осіб тощо.

6) Джерелами формування коштів Фонду гарантування вкладів фізичних осіб є: початкові збори з банків - учасників Фонду у розмірі 1 % від зареєстрованого статутного капіталу; регулярні збори з банків - учасників Фонду – двічі на рік по 0,25 % від загальної суми вкладів, зокрема, нараховані проценти; спеціальні збори з банків - учасників Фонду; кошти, внесені Національним банком України в розмірі 20 млн грн; доходи, одержані від інвестування коштів Фонду в державні цінні папери України; кредити, залучені від Кабінету Міністрів України, Національного банку України, банків та іноземних кредиторів та інші джерела.

7) Джерела наповнення фінансових ресурсів Фонду потребують якнайшвидшого та якісного вдосконалення. Оскільки система гарантування вкладів створена із метою захисту вкладників, відшкодування їм коштів та підтримки стабільності банківської системи, вона повинна дбати про свою грошову базу (запас ліквідності). Варто відзначити, що протягом 2018 р. кошти Фонду витрачались за напрямками, передбаченими статтею 20 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб»: погашення частки кредитів НБУ – 5 024,3 млн. грн. (55,2%); сплата відсотків за векселями Фонду – 1 233,5 млн. грн. (13,6%); погашення векселя Фонду – 1 000 млн. грн. (11,0%); перерахування коштів для здійснення виплат гарантованої суми відшкодування

вкладникам банків – 979,6 млн. грн. (10,8%); забезпечення поточної діяльності Фонду згідно кошторису витрат на 2018 рік – 430,8 млн. грн. (4,7%); сплата відсотків за користування кредитами НБУ – 378,0 млн. грн. (4,2%), суттєве зменшення цих витрат відбулося внаслідок активного погашення Фондом своїх кредитів; інші витрати – 49,1 млн. грн. (0,5%); надання цільової позики – 2,4 млн. грн. (0,03%). За аналізований нами період 2015-2018 роки можемо стверджувати, що грошова корзина Фонду не витримувала навантаження та потребувала залучення додаткових ресурсів, у тому числі – з боку міжнародних фінансових організацій.

8) У цілому положення українського законодавства, що регулює відносини у сфері гарантування вкладів відповідає нормам і стандартам європейського права. Однак для вирішення розглянутих проблем необхідно продовжити вдосконалення законодавства України, яке регулює функціонування системи гарантування вкладів (урегулювати суму і терміни відшкодування вкладникам коштів, а також закріпити можливість відшкодування коштів за вкладами юридичних осіб).

9) Вивчення зарубіжних моделей гарантування вкладів фізичних осіб дало змогу дійти висновку про необхідність переходу національної системи гарантування вкладів фізичних осіб до моделі змішаного типу, що дозволить розширити участь недержавних інститутів у забезпеченні захисту прав і законних інтересів вкладників та, відповідно, зменшити фінансове та організаційне навантаження на Фонд, сприятиме підвищенню гнучкості функціонування системи гарантування вкладів, прискорить процеси правової адаптації нормативно-правової бази України до норм і стандартів ЄС у сфері страхування банківських вкладів.

З урахуванням міжнародного досвіду, доцільно запозичити деякі підходи, що використовуються в ССВ інших держав, а саме: поступово підвищити граничний розмір суми відшкодування за вкладами; надати можливість отримання вкладником відшкодування у валюті вкладу; встановити початок терміну виплати відшкодувань вкладів населення незалежний від початку

безпосередньої процедури ліквідації неплатоспроможного банку (тобто розмежувати процедуру виплати відшкодувань за вкладками і ліквідації банку).

10) В Україні є ряд проблемних аспектів в роботі системи гарантування вкладів, але разом з тим в Україні страхування банківських вкладів має всі перспективи для подальшого розвитку. Для цього необхідно: розширити повноваження ФГВФО; систему гарантування вкладів слід зорієнтувати на захист інтересів як фізичних, так і юридичних осіб; зростання розміру відшкодування банківських вкладів прив'язувати до ВВП на душу населення; встановити диференційований розмір регулярних внесків банків до фонду залежно від ризиковості їх діяльності; встановити участь НБУ у формуванні доходів фонду в розмірі 20% суми перевищення кошторисних доходів над кошторисними витратами, затверджений на поточний бюджетний рік; встановити плату за користування тимчасово вільними залишками коштів фонду на рівні плати за використання бюджетних коштів комерційними банками.

11) Аналіз зарубіжної практики дозволяє зробити наступний висновок: аби ССВ було ефективним, воно повинно бути частиною ефективної системи забезпечення фінансової безпеки держави, яка підкріплюється сильним пруденційним регулюванням і наглядом, адекватною законодавчою базою і механізмом її реалізації, а також відповідним рівнем бухгалтерського обліку та встановленим порядком розкриття інформації. Виконання перерахованих умов стає можливим якраз при наділенні органу, керуючого ССВ належними публічно-правовими повноваженнями. Даний підхід міститься і в «Рекомендаціях щодо створення ефективних систем страхування вкладів», які прийняті робочою групою Форуму фінансової стабільності. Результатом застосування комплексного і виваженого підходу до створення системи гарантування вкладів стає зниження її ризиків та збереження її фінансової життєздатності в довгостроковій перспективі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Артем'єва Ю. А. Огляд діючих систем страхування вкладів в Китаї, Сінгапурі, Гонконгу. *Юридичний факт*. 2017. № 18. С. 29-32.
2. Алексійчук К. Фінансовий контроль у системі гарантування банківських вкладів. *Митна справа*. 2012. №2 (80). С. 123–129.
3. Билінська О. Б. Функції системи гарантування вкладів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2017. Вип. 12. Част. 1. С. 38-42.
4. Волосович С. Підходи до оцінки системи страхування депозитів. *Вісник Національного банку України*. 2012. № 8. С. 19-23.
5. Вовчак О. Д. Страхова справа : навч. посіб. Київ : Знання, 2011. 391 с.
6. Заславська О. І. Тенденції розвитку гарантування вкладів фізичних осіб в Україні. *Вісник Волинського інституту економіки та менеджменту*. 2016. Вип. 16. С. 121–129.
7. Засядько О.О., Михайлюк Р.В. Особливості функціонування системи страхування депозитів в Україні. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*: зб. наук. праць. Харків : ХІБС УБС НБУ, 2011. № 2 (11). С. 48-53.
8. Копилук О.І., Музичка О.М. Банківські операції : навч. посібник. 2-ге вид., перероб. та доп. К.: Центр учбової літератури, 2012. 536 с.
9. Огієнко В., Кожель Н. Страхування депозитів: навч. посібник. Львів: ЛБІ НБУ, 2004. 207 с.
10. Офіційний сайт Асоціації українських банків. URL: <https://aub.org.ua> (дата звернення: 15.11.2019).
11. Статистика. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://www.bank.gov.ua> (дата звернення: 15.11.2019).
12. Статистична звітність. Офіційний сайт Фонду гарантування вкладів фізичних осіб. URL: <http://www.fg.gov.ua/about> (дата звернення:

- 15.11.2019).
- 13.Панчишин С., Савлук М. Доходи та заощадження в перехідній економіці України: колективна монографія / под. ред. С. Панчишин, М. Савлук. Львів: Львів. нац. ун-т ім. І. Франка, 2003. 406 с.
- 14.Про банки і банківську діяльність: Закон України від 17.01.2001 р. №2121-III. Дата оновлення: 17.10.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14> (дата звернення: 25.10.2019).
- 15.Про заходи щодо захисту прав фізичних осіб - вкладників комерційних банків України: Указ Президента України від 10.09.1998 р. № 996/98. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996/98> (дата звернення: 30.10.2019).
- 16.Про публічні закупівлі: Закон України від 19.02.2016 р. № 922-VIII. Дата оновлення: 01.01.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/922-19> (дата звернення: 25.11.2019).
- 17.Про першочергові заходи щодо запобігання негативним наслідкам фінансової кризи та про внесення змін до деяких законодавчих актів України: Закон України від 31.10.2008 р. № 639-VI. Дата оновлення: 14.04.2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/639-17> (дата звернення: 30.09.2019).
- 18.Про систему гарантування вкладів фізичних осіб: Закон України від 23.02.2012 р. № 4452-VI. Дата оновлення: 17.10.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4452-17> (дата звернення: 25.11.2019).
- 19.Саєнко В. Організаційне забезпечення механізму державного гарантування захисту прав вкладників – фізичних осіб: автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр.: 25.00.02. Донец. держ. ун-т упр. Донецьк, 2011. 20 с.
- 20.Серпенінова Ю. С. Науково-методичні підходи до класифікації систем гарантування вкладів. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії*

- та практики. 2014. Вип. 2. С. 266-273. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fkd_2014_2_32 (дата звернення: 30.09.2019).
21. Система гарантування вкладів в Україні: монографія / за заг. ред. д-ра екон. наук Т. С. Смовженко. Львів: Львів. банківс. ін-т НБУ, 2004. 255 с.
22. Смовженко Т., Серветник І. Розвиток національної системи гарантування вкладів фізичних осіб: застосування передових принципів та методів. *Банківська справа*. 2012. №5. С.59-75.
23. Ходак Є. С. Моделі систем гарантування вкладів. *Право як ефективний суспільний регулятор*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Львів, 19 лютого 2016 р. Львів, 2016. С. 87 –89.
24. Ходак. Е. С. Проблеми гармонізації законодавства України в сфері страхування вкладів з нормами і стандартами європейського права. *Оралдиң Филим Жаршиси. Серія Право, Економічні науки*. 2016. № 24 (155). С. 27-37.
25. Черкашина К.Ф. Особливості функціонування систем страхування депозитів та їх роль у формуванні депозитної бази банків. *Зб. наук. праць Університету державної фіскальної служби України*. 2017. № 1. С. 256-268.
26. Чеховський Д. Б. Взаємодія між Фондом гарантування вкладів фізичних осіб та Національним банком України в площині фінансового оздоровлення слабких банків. *Чернігівський науковий часопис. Серія 1. Економіка і управління*. 2014. № 1 (5). С. 114–122.
27. Amending Directive 94/19/EC on deposit-guarantee schemes as regards the coverage level and the payout delay : Directive 2009/14/EC of the European Parliament and of the Council of 11.03.2009. Official journal of European Union, 2009. L 68, 13.3.2009. P. 0003–0007.
28. Association of German Banks. The German private commercial banks' statutory deposit guarantee and investor compensation scheme. URL: <https://en.bankenverband.de/booklets/german-privatecommercial-banks->

statutory-deposit-guarantee-and-investor-compensationscheme/ (дата звернення: 01.11.2019).

29. Banking Indemnity Fund. Annual Report of the Bank Guarantee Fund 2017.

URL:

https://www.bfg.pl/wpcontent/uploads/2018/09/Annual_Report_2017.pdf

(дата звернення: 01.11.2019).

30. Bulgarian Deposit Insurance Fund. Annual Report 2017. URL: <http://dif.bg/>

(дата звернення: 01.11.2019).

31. Czech deposit insurance system. Annual report of the Deposit Insurance Fund

for 2015. URL: <https://www.garancnisystem.cz/> (дата

звернення: 01.11.2019).

32. Deposit Insurance Corporation of Japan. A Guide to the Deposit Insurance

System. URL: <https://www.dic.go.jp/content/000010138.pdf> (дата

звернення: 01.11.2019).

33. On deposit-guarantee schemes: Directive 2014/49/EU of the European

Parliament and of the Council of 16.04.2014. Official journal of European

Union, 2014. L 173, 12.6.2014. P. 0149–0178.

34. Singapore Deposit Insurance Corporation. Annual Report for the financial

year ended 31 March 2018. URL:

<file:///C:/Users/OSlobodianiuk/Downloads/Annual%20Report%20for%20FY%20ended%2031Mar18.pdf>

(дата звернення: 01.11.2019).

35. Fonds De Garantie Des Dépôts Et De Résolution. Annual report 2017. URL:

[https://www.garantiedesdepots.fr/sites/default/files/fgdr_annual-](https://www.garantiedesdepots.fr/sites/default/files/fgdr_annual-report2017_en.pdf)

[report2017_en.pdf](https://www.garantiedesdepots.fr/sites/default/files/fgdr_annual-report2017_en.pdf) (дата звернення: 01.11.2019).

ДОДАТКИ

Додаток А

Визначення поняття «система гарантування вкладів» у роботах науковців*

Автор	Визначення
К. Алексійчук [2, с.124]	сукупністю органів та відносин, що забезпечують регулювання захисту прав вкладників. Проте дослідниця не дає переліку цих органів та не уточнює інструментарій регулювання, завдяки якому забезпечується захист вкладників
С. Панчишин [13, с.283]	основним елементом системи фінансової безпеки банківської діяльності. Також система фінансової безпеки включає державне регулювання на рівні прийняття законодавчих і нормативних актів, які встановлюють правила і вимоги до ведення банківської діяльності, та здійснення центральним банком чи іншим уповноваженим органом функцій нагляду за діяльністю банків щодо того, як вони дотримуються вимог банківського законодавства та встановлених економічних нормативів.
В. Огієнко [9, с.35]	вважає, що для того, щоб система гарантування вкладів була ефективною, вона повинна входити до систем вищого рівня, тобто до загальної системи ринкових інститутів і державного регулювання
В. Сасенко [19, с.16]	розуміє сукупність взаємозалежних організаційних елементів, методів фінансування та регулювання діяльності інституцій, які забезпечують страхування депозитів
Про затвердження Положення про виведення неплатоспроможного банку з ринку; Закон України Про систему гарантування вкладів фізичних осіб [18]	сукупність відносин, що регулюються законом, суб'єктами яких є Фонд, Кабінет Міністрів України, НБУ, банки та вкладники
Заславська О.І. [6]	як сукупність спеціально встановлених і нормативно закріплених на рівні держави умов діяльності уповноважених суб'єктів із забезпечення повернення депозитних коштів фізичних осіб на умовах платності, строковості та правочину щодо гарантування, оформленого у письмовій формі
Вовчак О. Д. [5]	система забезпечує захист вкладів у випадку банкрутства комерційного банку. Основний її ефект полягає у попередженні банківської паніки і відтоку депозитів

*Примітка: систематизовано автором.

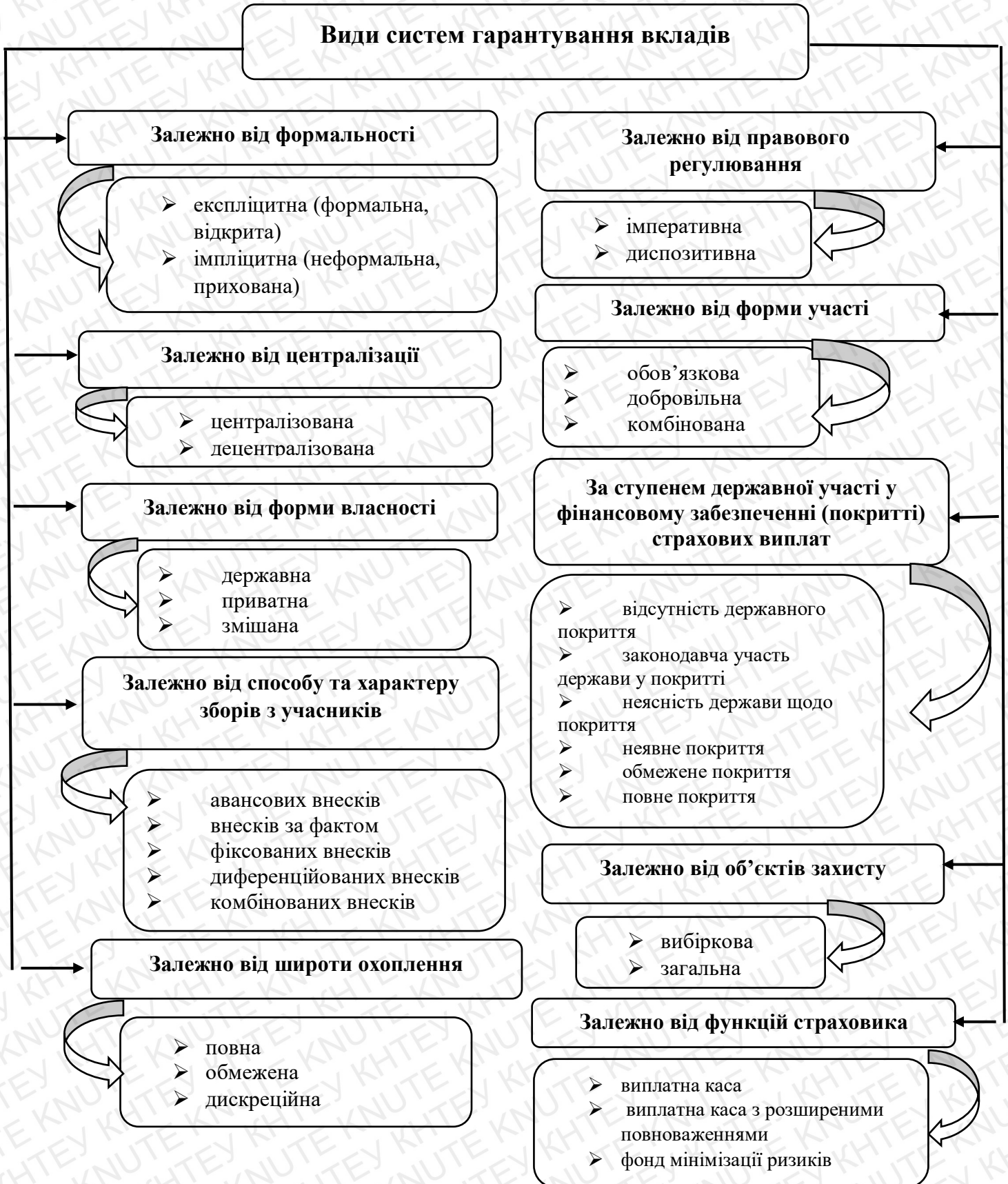

Рис. Класифікація системи гарантування вкладів [20]

Місце вітчизняної системи гарантування вкладів фізичних осіб у загальній класифікації [20]

№	Вид системи гарантування вкладів	Особливості в Україні
1.	Імперативна	Закріплена у Законі України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб»
2.	Експліцитна	Визначено порядок відшкодування вкладів, гарантований мінімум, строки відшкодування, порядок виведення неплатоспроможних банків з ринку тощо.
3.	Централізована	Створено спеціалізовану установу - Фонд гарантування вкладів фізичних осіб (далі – Фонд)
4.	Обов'язкова	Участь у системі гарантування вкладів є обов'язкова для всіх банків (крім АТ «Ощадбанк»), банк стає учасником Фонду в день отримання ліцензії
5.	Державна	Фонд є державною установою, але фінансування здійснюється за рахунок внесків банків, коштів НБУ та інших джерел визначених законодавчо
6.	Обмежена	Законодавчо встановлюється мінімальна сума вкладу, що буде відшкодована у разі відкликання ліцензії неплатоспроможного банку
7.	Комбінованих внесків	Банки сплачують до Фонду наступні внески: <ul style="list-style-type: none"> ✓ початковий збір (1%статутного капіталу); ✓ регулярний збір (у відсотках до бази нарахування); ✓ Фонд має право установлювати диференційовані збори відповідно до визначеної підзаконними актами Фонду методики; ✓ у разі недостатності коштів Фонд може встановити спеціальний збір
8.	Вибіркова	Фондом гарантується відшкодування вкладів лише банків (не розповсюджується на небанківські фінансові установи)
9.	Виплатна каса з розширеними повноваженнями	З прийняттям Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» у 2012 році Фонд здійснює повноваження не лише з виплати гарантованих сум вкладів, а й функції виведення неплатоспроможних банків з ринку

Нормативно-правові акти, на підставі яких реалізується регуляторна діяльність Фонду [18]

Стягнення зборів. Рішення виконавчої дирекції Фонду гарантування вкладів фізичних осіб «Про затвердження Положення про порядок розрахунку, нарахування і сплати зборів до Фонду гарантування вкладів фізичних осіб» від 02.07.2012 № 1; Рішення виконавчої дирекції Фонду гарантування вкладів фізичних осіб «Про встановлення диференційованого збору до Фонду гарантування вкладів фізичних осіб» від 29.03.2013 № 21.

Організаційно-управлінські заходи. Рішення виконавчої дирекції Фонду гарантування вкладів фізичних осіб «Про затвердження Положення про порядок накладення адміністративно-господарських санкцій Фондом гарантування вкладів фізичних осіб» від 23.07.2012 № 11; Рішення виконавчої дирекції Фонду гарантування вкладів фізичних осіб «Про затвердження Положення про порядок накладання Фондом гарантування вкладів фізичних осіб адміністративних штрафів» від 09.08.2012 № 15; Рішення виконавчої дирекції Фонду гарантування вкладів фізичних осіб «Про затвердження Положення про виведення неплатоспроможного банку з ринку» від 05.07.2012 № 2; Рішення виконавчої дирекції Фонду гарантування вкладів фізичних осіб «Про затвердження Положення про порядок здійснення процедури ліквідації банків, зареєстрованих на території проведення антитерористичної операції або Автономної Республіки Крим та міста Севастополя» від 30.11.2015 № 213; Рішення виконавчої дирекції Фонду гарантування вкладів фізичних осіб «Про затвердження Положення про порядок проведення перевірок учасників Фонду гарантування вкладів фізичних осіб» від 09.08.2012 № 16; Рішення виконавчої дирекції Фонду гарантування вкладів фізичних осіб «Про затвердження Положення про порядок створення, реєстрації випуску акцій, видачі банківської та генеральної ліцензії на здійснення валютних операцій перехідному банку» від 20.08.2013 № 26; Рішення виконавчої дирекції Фонду гарантування вкладів фізичних осіб «Про затвердження Порядку дій працівників Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, до повноважень яких належить проведення моніторингу стану дотримання банком вимог порядку формування та ведення баз даних про вкладників, проведення банком банківських операцій» від 02.11.2015 № 199; Рішення виконавчої дирекції Фонду гарантування вкладів фізичних осіб «Про затвердження Положення про порядок ведення реєстру учасників Фонду гарантування вкладів фізичних осіб» від 12.07.2012 № 7, Рішення виконавчої дирекції Фонду гарантування вкладів фізичних осіб «Про затвердження Положення про порядок відбору осіб, які можуть виконувати роботи (надавати послуги) неплатоспроможним банкам або банкам, що ліквідуються, Фондом гарантування вкладів фізичних осіб» від 28.03.2016 № 434, Рішення виконавчої дирекції Фонду гарантування вкладів фізичних осіб «Про затвердження порядку виявлення правочинів (у тому числі

договорів), що є нікчемними, а також дій Фонду гарантування вкладів фізичних осіб у разі їх виявлення» від 26.05.2016 № 826. Рішення виконавчої дирекції Фонду гарантування вкладів фізичних осіб «Про затвердження Методики оцінки вартості 100% акцій банку, віднесеного до категорії проблемних або неплатоспроможних» від 29.11.2016 № 2636.

Звітність. Рішення виконавчої дирекції Фонду гарантування вкладів фізичних осіб «Про затвердження Правил надання звітності учасниками Фонду гарантування вкладів фізичних осіб» від 09.07.2012 № 4; Рішення виконавчої дирекції Фонду гарантування вкладів фізичних осіб «Про затвердження Інструкції про порядок складання звіту про вклади фізичних осіб в учасниках Фонду гарантування вкладів фізичних осіб – місячна форма звітності № 1Ф» від 09.07.2012 № 5; Рішення виконавчої дирекції Фонду гарантування вкладів фізичних осіб «Про затвердження Положення про порядок залучення уповноваженою особою Фонду гарантування вкладів фізичних осіб радників, аудиторів, юристів та інших осіб до роботи у процесі здійснення тимчасової адміністрації або ліквідації банку» від 23.07.2012 № 12; Рішення виконавчої дирекції Фонду гарантування вкладів фізичних осіб «Щодо внесення змін до Методики оцінки фінансової стійкості Фонду гарантування вкладів фізичних осіб» від 21.02.2015 № 232; Рішення виконавчої дирекції Фонду гарантування вкладів фізичних осіб «Про здійснення перевірки банками бази даних про вкладників програмним забезпеченням» від 09.11.2015 № 205; Рішення виконавчої дирекції Фонду гарантування вкладів фізичних осіб «Про затвердження Правил формування та ведення баз даних про вкладників» від 09.07.2012 № 3; Рішення виконавчої дирекції Фонду гарантування вкладів фізичних осіб «Про затвердження Положення про порядок проведення перевірок учасників Фонду гарантування вкладів фізичних осіб» від 09.08.2012 № 16; Рішення виконавчої дирекції Фонду гарантування вкладів фізичних осіб «Про затвердження Порядку дій працівників Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, до повноважень яких належить проведення моніторингу стану дотримання банком вимог порядку формування та ведення баз даних про вкладників, проведення банком банківських операцій» від 02.11.2015 № 199.

Інформування. Рішення виконавчої дирекції Фонду гарантування вкладів фізичних осіб «Про затвердження Положення про порядок інформування громадськості про систему гарантування вкладів фізичних осіб» від 23.07.2012 № 10; Рішення виконавчої дирекції Фонду гарантування вкладів фізичних осіб «Про затвердження Інструкції про порядок забезпечення доступу до публічної інформації у Фонді гарантування вкладів фізичних осіб» від 09.07.2015 № 131; Рішення виконавчої дирекції Фонду гарантування вкладів фізичних осіб «Про затвердження Положення про особистий прийом громадян у Фонді гарантування вкладів фізичних осіб» від 21.12.2015 № 233; Рішення виконавчої дирекції Фонду гарантування вкладів фізичних осіб «Про затвердження Порядку здійснення та розрахунку витрат Фонду гарантування вкладів фізичних осіб на утримання та

продаж заставленого майна» від 11.02.2016 № 138, Рішення виконавчої дирекції Фонду гарантування вкладів фізичних осіб «Про Порядок здійснення Фондом гарантування вкладів фізичних осіб захисту прав та охоронюваних законом інтересів вкладників» від 26.05.2016 № 825.

Відшкодування вкладів. Рішення виконавчої дирекції Фонду гарантування вкладів фізичних осіб «Про затвердження Положення про порядок визначення банків-агентів Фонду гарантування вкладів фізичних осіб» від 12.07.2012 № 6; Рішення виконавчої дирекції Фонду гарантування вкладів фізичних осіб «Про затвердження Положення про порядок відшкодування Фондом гарантування вкладів фізичних осіб коштів за вкладами» від 09.08.2012 № 14; Рішення виконавчої дирекції Фонду гарантування вкладів фізичних осіб «Про затвердження Положення про особливості здійснення виплат відшкодувань вкладникам під час проведення пілотного проекту з впровадження Автоматизованої системи виплат Фонду» від 19.11.2012 № 30; Рішення виконавчої дирекції Фонду гарантування вкладів фізичних осіб «Щодо строків звернення вкладників» від 07.03.2013 № 15; Рішення виконавчої дирекції Фонду гарантування вкладів фізичних осіб «Про затвердження Положення про порядок ведення реєстру учасників Фонду гарантування вкладів фізичних осіб» від 12.07.2012 № 7; Рішення виконавчої дирекції Фонду гарантування вкладів фізичних осіб «Про затвердження Правил формування та ведення баз даних про вкладників» від 09.07.2012 № 3, Рішення виконавчої дирекції Фонду гарантування вкладів фізичних осіб «Щодо захисту прав та охоронюваних законом інтересів вкладників» від 26.05.2016 № 825, яким затверджується «Порядок здійснення Фондом гарантування вкладів фізичних осіб захисту прав та охоронюваних законом інтересів вкладників, Рішення виконавчої дирекції Фонду гарантування вкладів фізичних осіб «Про затвердження Порядку фінансування процесу виплат банками-агентами гарантованої суми відшкодування за вкладами у рамках пілотного проекту впровадження Автоматизованої системи виплат Фонду гарантування вкладів фізичних осіб» від 05.12.2016 № 2697, Рішення виконавчої дирекції Фонду гарантування вкладів фізичних осіб «Про затвердження Положення про особливості здійснення виплат відшкодувань вкладникам у рамках пілотного проекту впровадження Автоматизованої системи виплат Фонду гарантування вкладів фізичних осіб» від 05.12.2016 № 2698.

Депозитний портфель банків України в 2012-2018 рр. [11]

Показники	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Загальний обсяг депозитів, млн. грн.	404795	492418	566553	668674	677743	749057	849912
Темпи зростання, %	–	119,0	115,1	118,0	101,4	110,5	113,5
Депозити фізичних осіб, млн. грн.	210006	306205	364003	433726	416371	392642	427910
Темпи зростання, %	–	114,9	118,9	119,2	96,0	94,3	109,0
Питома вага депозитів фізичних осіб, %	51,9	62,2	64,2	64,9	61,4	52,4	50,3
Депозити юридичних осіб, млн. грн.	115204	186213	202550	234948	261372	356415	422001
Темпи зростання, %	–	134,3	108,8	116,0	111,2	136,4	118,4
Питома вага депозитів юридичних осіб, %	48,1	37,8	35,8	35,1	38,6	47,6	49,7
Питома вага депозитів у структурі зобов'язань, %	42,6	54,8	59,1	61,6	57,9	66,5	75,9

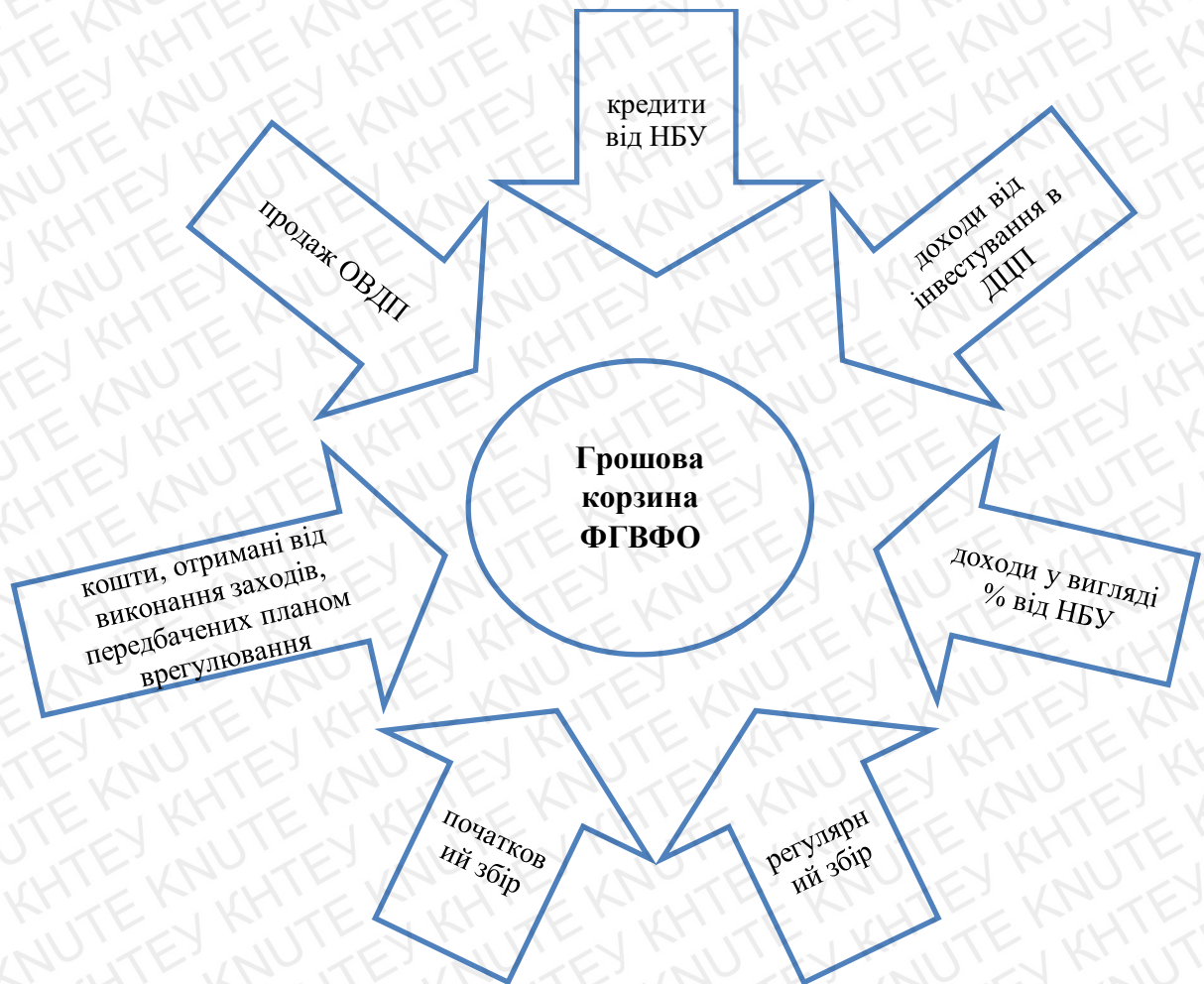

Рис.2.1. Джерела формування ресурсної бази Фонду*

*Примітка: систематизовано автором за джерелом [12]

Додаток Ж

Таблиця Ж.1

Формування фінансових ресурсів Фонду протягом 2015-2018 рр.

(млн. грн.) [12]

Джерело формування коштів Фонду	Роки				Відхилення 2015/2018 рр.	
	2015	2016	2017	2018	млн. грн.	%
Початковий збір	0,0	0,0	0,0	0,0	0	х
Регулярний збір	3480,5	3332,4	3315,2	3498,2	+17,7	+0,51
Доходи від інвестування в державні цінні папери	2062,6	777,9	1147,3	1130,0	-932,6	-45,21
Доходи у вигляді процентів по залишкам коштів на розрахункових рахунках в НБУ	116,2	345,4	140,8	216,4	+100,2	+86,23
Кредити залучені від НБУ	9950,0	0,0	0,0	0,0	-9950	-100,00
Продаж ОВДП	51766,8	0,0	2543,2	0,0	-51767	-100,00
Погашення ОВДП	184,9	668,6	0,0	3397,1	+3212,2	+1737,26
Кошти отримані від виконання заходів, передбачених планом врегулювання, у т. ч.:						
в ліквідацію (погашення кредиторських вимог)	2389,4	6622,5	6530,9	4033,5	+1644,1	+68,81
під час тимчасової адміністрації (повернення цільових позик)	2635,3	230,9	0,0	139,8	-2495,5	-94,70
від продажу неплатоспроможних банків, перехідних банків	139,2	0,0	0,3	0,0	-139,2	-100,00
Інші надходження, у т. ч.:						
отримані гарантійні внески	498,6	100,0	80,0	20,0	-478,6	-95,99
інші надходження	2,7	2,5	3,1	4,5	+1,8	+66,67
Всього за джерелами	73226,2	12080,2	13760,8	12439,5	-60787	-83,01

Таблиця Ж.2

**Найбільші погашення кредиторських вимог Фонду станом на
01.10.2019 р. [12]**

№	Найменування банку	Сума, млн. грн.	Питома вага, %
1	ПАТ «БАНК «ФІНАНСИ ТА КРЕДИТ»	1 067,5	26,5
2	АТ «ДЕЛЬТА БАНК»	810,5	20,1
3	ПАТ «ПтБ»	430,1	10,7
4	ПУАТ «ФІДОБАНК»	366,7	9,1
5	ПАТ «ВіЕйБі Банк»	262,7	6,5
6	ПАТ «КБ «ХРЕЩАТИК»	224,4	5,6
7	ПАТ «Банк «Київська Русь»	100,6	2,5
8	ПАТ «БАНК»ФОРУМ»	89,3	2,2
9	ПАТ «ЕНЕРГОБАНК»	80,0	2,0
10	ПАТ БАНК «ТРАСТ»	64,5	1,6
11	ПАТ «БГ БАНК»	56,9	1,4
12	АТ «ФОРТУНА-БАНК»	51,1	1,3
13	ПАТ «УКРГАЗПРОМБАНК»	43,0	1,1
14	ПАТ «КБ «НАДРА»	39,1	1,0
15	Інші (47 банків)	347,0	8,6
	Всього	4 033,5	100,0

Таблиця Ж.3

Дані щодо ліквідації банків в Україні станом на 01.10.2019 р. [12]

№	Банк	Вимоги кредиторів до банків, млн. грн.	Погашено вимог кредиторів, млн. грн.	Коефіцієнт погашення
1	ПАТ «ЕРДЕ БАНК»	741,0	154,0	21
2	ПАТ «БАНК ТАВРИКА»	2 748,4	68,5	2
3	ПАТ «ДЕРЖЗЕМБАНК»	10,3	10,3	100
4	ПАТ «КЛАСИКБАНК»	3,5	3,5	100
	Всього	3 503,2	236,3	7

Таблиця Ж.4

**Дані про вклади фізичних осіб в банках, виключених із реєстру учасників
Фонду протягом 2018 року***

№ з/п	№ з/р	Назва банку	Кількість вкладників в, осіб	Сума вкладів, грн.		Сума можливого відшкодування, грн.	Дата постанови про ліквідацію/виключення
				усього	в т. ч. в іноземній		
1	229	ЮНІСОН	13 641	19 580 115	10 981 631	8 734 123	18.06.2018
2	222	ДІВІ БАНК	912	11 152 453	6 638 811	7 006 100	14.08.2018
3	50	ВІЕС БАНК	50 270	466 330 814	270 178 657	209 512 972	30.10.2018
4	219	ЦЕНТР	1 030	28 442 167	26 488 697	5 796 171	30.10.2018
5	185	БМ БАНК	41 601	551 153 477	314 201 180	413 153 323	06.11.2018
6	60	ВТБ БАНК	169 165	3 369 386 749	2 077 434 792	1 814 646 120	18.12.2018
Загалом за 2018 рік			276 619	4 446 045 775	2 705 923 768	2 458 848 808	

*Примітка: систематизовано автором за джерелом [12]

Таблиця Ж.5

Динаміка вкладних операцій учасників Фонду з початку 2018 року*

№	Вкладні операції банків з фізичними особами (№1Ф)	01.01.2018	01.01.2019	з початку 2018	
				+ / -	%
1	Кількість учасників Фонду, в т.ч.:	83	77	-6	х
-	неплатоспроможні	2	1	-1	х
2.1.	Сума вкладів фізичних осіб, млрд. грн.	413,8	438,4	24,6	5,9
-	у т.ч. в національній валюті, млрд. грн.	203,7	236,7	33,0	16,2
-	в іноземній валюті, млрд. грн.	210,0	201,7	-8,4	-4,0
2.2.	Кількість вкладників, млн. осіб	41,0	40,7	-0,3	-0,7
2.3.	процент повного покриття к-ті вкладників Фондом, %	98,5	98,4	-0,1	-0,1
2.4.	Сума можливого відшкодування Фондом, млрд. грн.	238,0	259,4	21,3	9,0
2.5.	Середній розмір вкладу, грн.	10 104	10 776	672,5	6,7

*Примітка: систематизовано автором за джерелом [12]

Продовження додатку Ж

Таблиця Ж.6

Щомісячна динаміка вкладних операцій фізичних осіб в розрізі валют *

Дата	Кількість вкладників, млн осіб	Загальна сума вкладів, млрд грн	Сума можливого відшкодування, млрд грн	Сума вкладів в національній валюті, млрд грн	Сума вкладів в іноземній валюті, млрд грн
01.01.2014	47,4	402,6	245,6	224,3	178,4
01.01.2015	46,5	382,1	209,9	172,1	210,0
01.01.2016	44,7	362,3	191,9	164,5	197,8
01.01.2017	41,1	382,1	203,3	169,9	212,3
01.01.2018	41,0	413,8	238,0	203,7	210,0
01.02.2018	40,8	409,9	234,1	200,1	209,8
01.03.2018	40,8	406,0	236,8	204,4	201,6
01.04.2018	40,7	406,6	238,3	207,6	199,0
01.05.2018	40,3	411,5	243,7	214,8	196,7
01.06.2018	40,1	406,1	240,7	213,5	192,6
01.07.2018	40,2	420,5	253,1	227,3	193,1
01.08.2018	40,3	418,9	248,8	220,9	198,0
01.09.2018	40,3	430,0	251,5	218,7	211,3
01.10.2018	40,6	437,0	257,5	225,3	211,7

*Примітка: систематизовано автором за джерелом [12]

Таблиця Ж.7

Банки-агенти Фонду, що були підключені до Автоматизованої системи виплат у 2018 році [12]

№ п/п	Банки-агенти	Кількість відділень
1	ПАТ «ПУМБ»	200
2	АТ «ТАСКОМБАНК»	107
3	АБ «ПВДЕННИЙ»	94
4	ПАТ «БАНК ІНВЕСТИЦІЙ ТА ЗАОЩАДЖЕНЬ»	40
5	АТ «УНІВЕРСАЛ БАНК»	27
6	АТ «ОЩАДБАНК»	2618
7	АТ КБ «ПРИВАТБАНК»	2 151
8	АБ «УКРГАЗБАНК»	241
9	АТ «АЛЬФА-БАНК»	244
10	АТ «КРЕДОБАНК»	95
11	АТ «ІДЕЯ БАНК»	78
12	АТ «МЕГАБАНК»	70
13	АТ «ПРАВЕКС БАНК»	50

Таблиця Ж.8

Напрямки використання коштів Фонду протягом 2015-2018 рр.

(млн. грн.) [12]

Напрямки використання коштів Фонду	Роки				Відхилення 2015/2018 рр.	
	2015	2016	2017	2018	млн. грн.	%
Перерахування коштів для здійснення виплат вкладникам неплатоспроможних банків	23034,4	11444,4	7004,9	979,6	-22055	-95,75
Надання цільової позики	27358,7	3213,3	19,9	2,4	-27356	-99,99
Фінансова підтримка приймаючих, перехідних банків	598,9	0,0	0,0	0,0	-598,9	-100,00
Погашення векселю	0,0	0,0	0,0	1000,0	+1000	x
Процентні витрати за векселями Фонду	1264,7	1264,7	1264,7	1233,5	-31,2	-2,47
Погашення кредитів НБУ	10446,2	635,0	2582,0	5024,3	-5421,9	-51,90
Процентні витрати за кредитами НБУ	2414,2	1172,4	1050,3	378,0	-2036,2	-84,34
Кошторисні витрати	123,9	243,1	346,6	430,8	+306,9	+247,70
Інші витрати, у т. ч.:	459,4	141,0	61,9	49,1	-410,3	-89,31
повернення гарантійних внесків	458,6	140,0	60,0	40,0	-418,6	-91,28
інші витрати	0,8	1,0	1,9	9,1	+8,3	+1037,50
Всього за напрямками	65700,4	18113,9	12 330,3	9097,7	-56603	-86,15